

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1006

29. SRPNJA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

Dužijanca i u Novom Sadu

SADRŽAJ

5

Otvoren Pelješki most
**Hrvatska povezala
svoj teritorij**

10

U susret popisu stanovništva (XI.)
**Proizvedeno znanje
i njegove posljedice**

12

Nela Tonković, povjesničarka
umjetnosti, kustosica Suvremene
galerije Subotica
**Biti apolitičan
nije dobar izbor**

17

Prekogranični projekt
Hrvatske riječi
**Hrvatska rič
iz Vojvodine na
Vinkovačkoj televiziji**

24

Svečano potpisivanje
ugovora u Subotici
**Jednokratna potpora
za 40 studenata**

44

Konjičke utrke *Dužijanica*
**Grlo Ejmi del Duomo
osvojilo *Dužijancu***

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Tko je tko?

»Za Nove mostove« slogan je pod kojim je Novi Sad 2016. godine ponio najznačajniju titulu u području kulture Europske unije, titulu Europske prijestolnice kulture 2022. godine. Nakon toga Vlada Srbije ovaj projekt proglasila je projektom od nacionalnog značaja, a osnivanjem Fondacije *Novi Sad 2022* stvoreni su uvjeti za njegovu realizaciju. Službeno, prijestolnicom kulture Novi Sad postao je početkom ove godine.

Od tada nizom programa trudio se i dokazati da to zaista i jest. Fondacija *Novi Sad 2022* stala je iza organizacije programa. Neovisna kulturna scena našla je manjkavosti u konceptu i pripremljenim sadržajima. Pogledi na to što treba biti ponuda Europske prijestolnice kulture i na koji način ona treba biti predstavljena mogu biti različiti, ali bez obzira na te poglede ostat će i neki trajni tragovi ovog kulturnog projekta. Između ostalog i obnovljene fasade i objekti u podgrađu Petrovaradinske tvrđave.

Ako bi se gledalo iz kuta Hrvata u Vojvodini, onda je svakako najznačajnija promocija *Dužijance* u Novom Sadu. Više je razloga za to. Prvo: jedna tradicijska manifestacija jedne nacionalne manjine, postala je dio službenog programa Europske prijestolnice kulture. Drugo: pokazalo se i u drugoj (i drugačijoj) sredini što je *Dužijanica*. I treće: odjeknulo je, jer nije bilo medija koji nije kamerom i fotoaparatom ispratio bandaša i bandašicu i brojne sudionike proslave završetka žetve. Korektno, nazivajući je proslavom bunjevačkih Hrvata.

Čini se da su upravo značaj i potpora koju je dobila novosadska *Dužijanica* (a koju će imati i ona subotička) nekome bili prst u oko. Toliko je to boljelo (a boli i dalje) da se u liječenju rane poziva na zakon i Ustav i uz to prišiva stvaranje neke nove nacionalne manjine, ili jednostavnije rečeno osporava jednom djelu Hrvata da uz to Hrvati dodaju i svoju subetničku pripadnost Bunjevci. Neću više. Čitajte i naredne stranice *Hrvatske riječi*.

Z. V.

Posjeti mjestima stradanja trebaju biti u funkciji pomirenja

»**N**adam se da će jednom biti sasvim uobičajeno da srbijanski predsjednik posjećuje Jasenovac, ali i da pohodi Srebrenicu, da posjeti Grubore, Paulin Dvor, ali i Vukovar, kao i mjesta stradanja Hrvata u Srbiji devedesetih, kao što su Kukujevci, Hrtkovci ili Slankamen, ali i Stajićevo«, rekao je predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** za dnevni list Nova.

Dodao je kako je važno da ti posjeti budu realizirani na način da se iskaže poštovanje i pijetet prema žrtvama, budu u funkciji izgradnje politika pomirenja i trajnog otklona od nespornosti, a ne mjesta koja će služiti za nove antagonizme i širenje netrpeljivosti između Hrvata i Srba.

Rekao je i da se »u Srbiji tragični događaji iz Jasenovca na žalost često koriste u dnevno-političke svrhe« i da se navode »tvrdnje bez kredibilnih znanstvenih izvora na što se iz Hrvatske gleda s podozrenjem«.

»Smatram da je važno istaknuti kako o mjestu negdašnjeg logora Jasenovac upravlja javna ustanova financirana iz proračuna Republike Hrvatske, sa svojim programima, u čija upravljačka tijela su uključeni pripadnici naroda nad kojima su provedeni zločini, pa i predstavnici srpske zajednice (...) Istodobno, trebali bismo u Srbiji očistiti interes i glede toga kako kod nas izgledaju mjesta

stradanja i zločina iz Drugog svjetskog rata, recimo pitanje Starog sajmišta. Tko o njima brine, u kakvom su stanju, tko njima upravlja...?«.

Na pitanje novinarke je li zainteresiran za ministarsku funkciju u novoj Vladi rekao je kako su u DSHV-u zainteresirani da budu »na pozicijama gdje se donose odluke koje mogu poboljšati položaj hrvatske, ali i drugih nacionalnih zajednica u Republici Srbiji« i da žele pridonositi razvoju demokracije, multikulturnih politika, toleranciji.

Na pitanje bi li sjedio u vladi u kojoj je ministar **Aleksandar Vulin**, koji hrvatsku vladu naziva ustaškom i to u službenim saopćenjima MUP-a, Žigmanov nije konkretno odgovorio već je rekao kako su njihova opredjeljenja jasna: »Srbija kao punopravna članica Europske unije, država koja će ispunjavati načela i vrijednosti zapadne demokracije, društvo koje je posvećeno održavanju visokog stupnja političke kulture, koja će kreirati i provoditi politike konstruktivnog dijaloga sa susjedima s ciljem da se rješavaju otvorena pitanja...« i zaključio s pitanjem: »Tko ne bi onda htio biti dio vlade koja će poštovati takve principe?«.

J. D.

Udruga Hrvatski Majur

Mladi posjetili Osijek

Udruga *Hrvatski Majur* iz Subotice osnovana je 2010. s ciljem umrežavanja i povezivanja mladih pripadnika hrvatske zajednice (od 16 do 30 godina) na teritoriju Vojvodine. Ta je udruga nedavno organizirala studijski posjet jedne manje skupine mladih u Osijek. Oni su u tom gradu posjetili Muzej Slavonije, Tvrđu te konkatedralu sv. Petra i Pavla te se prošetali promenadom i tamošnjim ZOO vrtom. Vođa puta bio je predsjednik udruge *Hrvatski Majur* **Ninoslav Radak**.

Udruga i u budućnosti planira organizirati studijska putovanja, ali i sportske igre, edukacijske programe, druženja, gastrofest. Aktivnosti udruge možete pratiti na njihovoj Facebook stranici – *Udruženje građana Hrvatski Majur*.

H. R.

Otvoren Pelješki most

Hrvatska povezala svoj teritorij

Svečanost otvorenja Pelješkog mosta u utorak, 26. srpnja, započela je *Odom radosti*, himnom Europske unije, a nakon nje je izvedena *Lijepa naša*, hrvatska himna. Cjelodnevni svečani program koji se odvijao s obje strane mosta, na odmorištima Brijesta i Komarna, završio je izvedbom *Himne slobodi* i velikim vatrometom, nakon čega je uslijedilo svečano otvorenje 2.404 metara dugačkog mosta. Tijekom vatrometa mostom su prošla i dva automobila hrvatske proizvodnje – *nevera* **Mate Rimca** i automobil koji »gradi« proslavljeni automobilistički as **Niko Puljić**, sve uz pucnjavu Dubrovačkih trombunjera i zvonjavu svih crkvenih zvona u Dubrovačkoj biskupiji, a barke i brodice ispod mosta trubile su te su zapaljene bengalske vatre. Najviši dužnosnici potom su otišli do početka mosta koji je potom blagoslovio biskup Dubrovačke biskupije **Roko Glasnović**. Redovan promet mostom počeo se odvijati nakon ponoći.

Na velikoj svečanosti u Komarni bili su predsjednik Hrvatske **Zoran Milanović**, predsjednik hrvatske Vlade **Andrej Plenković**, brojni ministri i saborski zastupnici, predstavnici političkog, kulturnog i vjerskog života Dalmacije. Komarnu su u jednom trenutku nadletjela *Krila Oluje*, uvećavajući svečano puštanje u promet Pelješkog mosta.

Predsjednik Zoran Milanović kazao je da su talent, znanje, trud i hrabrost projekatana i graditelja najzaslužniji za ljepotu mosta te da je most spoj nezadržive ljudske težnje da se unaprijedi život i svladaju prepreke.

»Pelješki most zauvijek će ostati monumentalni podsjetnik ovog naraštaja hrvatskih ljudi da se dosegne dugo žuđenih obala slobode. U dosezanju i zaokruživanju ključnih hrvatskih ciljeva najbolji među nama dali su svoje živote, a ovaj most ne bi bio moguć da mali broj pravih ljudi nije prije 30 godina oslobodio Dubrovnik i jug Hrvatske. Ne smijemo biti zarobljenici ratne prošlosti, ali bili bismo nedostojni ako bismo zatajili taj dug časti i dug srca. Most

je podignut u interesu Hrvatske i njenih ljudi, ali nikome i nikad u inat i na štetu, naročito ne na štetu Bosne i Hercegovine. Tako bismo razmišljali i da Bosna i Hercegovina nije domovina i hrvatskog naroda«, rekao je Milanović.

Premijer Andrej Plenković nije krio zadovoljstvo što je dovršen Pelješki most. »Da Hrvatska nije bila članica Europske unije Pelješki most se ne bi sagradio«, kazao je Plenković i u obraćanju prisutnima rekao kako je ovo povijesni dan za Hrvatsku.

»Obuzimaju me osjećaji radosti, ponosa i zahvalnosti. Radosti što smo ostvarili projekt koji je uistinu državni, strateški, svehrvatski i nadstranački. Ovo je projekt generacije i ponosa. Ponosa što smo dio generacije koja je ostvarila ovako veliki čin: spajanja hrvatskog teritorija, juga Hrvatske, južnog dijela Dubrovačko-neretvanske županije s ostatkom zemlje. To je potez koji je u ravni onih ključnih trenutaka koji su nam priuštili hrvatski branitelji kada se oslobađala Hrvatska i kreirala sloboda. Realizirali smo projekt na temelju ključnog načela Europske unije: načela solidarnosti. Činjenica da su doprinos ugradili i naši partneri unutar Europske unije znači da smo dio kluba najrazvijenijih zemalja. Ovo je projekt koji nas je povezao i s Kinom«, rekao je Plenković.

Projektant Pelješkog mosta je Slovenac **Marijan Pipenbaher**, a mostograditelji i inženjeri bili su iz kineske državne tvrtke CRBC, koji su pojačani hrvatskom pameću za četiri godine izgradili i u promet pustili most-čudo od gotovo 70 tisuća tona čelika. Za ovaj most dug 2,4 kilometra, visok 55 metara i širok 23,6 metara bilo je potrebno gotovo 70 tisuća tona čelika. Njegova izgradnja koštala je ukupno 526 milijuna eura. Europska unija osigurala je 85 posto sredstava, a ostatak Hrvatska.

Radovi su počeli 2018. godine.

H. R.

Zrnom razumijevanja do kruha zajedništva

»Dobro su, dakle, osjetili naši vrli preci – doživljavajući žetvu kao besplatni dar, da bi u daru kruha mogli dostojno živjeti i sada i u vječnosti. Tako se rodila Dužijanca kojom se i danas odano dičimo«, rekao je nadbiskup Hočevar

Trodnevna manifestacija *Dužijanca u Novom Sadu* završila je onim što i jeste – zahvalom Bogu. Svečano euharistijsko slavlje u nedjelju, 24. srpnja, u crkvi Imena Marijinog u Novom Sadu predvodio je beogradski nadbiskup i metropolit mons. **Stanislav Hočevar** u zajedništvu sa svećenicima Subotičke biskupije i Beogradske nadbiskupije.

Sudionici *Dužijance*, njih oko 300, i ovoga puta pokazali su ljubav prema svome narodu, običaju, kulturi i vjeri. Iako se vanjska temperatura penjala i više od 40-og podjeljka, nitko se nije žalio što mora odjenuti nošnju. Svi su imali isti cilj: bar mali dio svoga pokazati drugima.

Zahvala Svevišnjem

Tako je i nadbiskup Hočevar naglasio u propovijedi kako velika vrućina koja oduzima istinski polet duha

i srca nam daje, barem naslutiti, da nismo jedini i prvi gospodari ovog predivnog Planeta. U nadahnutoj propovijedi nadbiskup je spomenuo izvornost i autentičnosti bunjevačkih Hrvata »koji su se na ovim predivnim bačkim ravnica na sva događanja i procese u prirodi odazivali ispunjeni uzvišenom duhovnom i značenjskom snagom. U povezivanju vidljivog s onim Nevidljivim shvatili su da je rad, znoj, oranje i sijanje njihov udio u kozmičkoj stvarnosti, a žetva i ubiranje plodova – dar Neba«, rekao je mons. Hočevar i okupljene podsjetio na misna čitanja dotaknuvši se praoca naše vjere Abrahama koji se »hrvao« s Bogom za svakog čovjeka.

»Njegovim praotčkim umom i srcem molimo se i mi za čitav današnji svijet, za današnje čovječanstvo posrnuo u ratove, podijeljenosti i konflikte... Dobro su, dakle, osjetili naši vrli preci – doživljavajući žetvu kao besplatni dar, da bi u daru kruha mogli dostojno živjeti i sada i u vječnosti. Tako se rodila *Dužijanca* kojom se i danas odano dičimo. Dakle, srcem i glasom, ustima i u zborovima razglašujemo zahvale Svevišnjem za dar žetve i prinosimo pred oltar kruh – najrječitiji simbol života – poput Abrahama molimo za današnje čovječanstvo da ne sprječava dijeljenje svim ljudima bez razlike darove žetve i pšenice te tako i kruha dobrih odnosa. Molimo za one Abrahame koji znaju da treba izići iz svojih kuća sebičnosti i krenuti na put budućnosti nesaalomivih nada! Predragi svi vi Abrahami intelektualci; prorokujte puteve budućnosti, to jest načine kako izići iz ovih naših zatvorenih svjetova sebičnosti! Gdje ste, nadalje, Abrahami diplomati, da biste naše velebne

tvrdave bez prozora i vrata otvorili komunikaciji, dobrim i pozitivnim međusobnim odnosima?! Tako ćete i jedni i drugi omogućiti današnjem svijetu zrnavlje mudrosti i istine, zrnavlje razumijevanja i kruh zajedništva», naglasio je nadbiskup i nastavio: »Gdje smo, nadalje, svi mi Abrahami vjernici i molitelji, da bismo žarkom molitvom oslobodili propadajuću civilizaciju sebičnosti i samodostatnosti i podigli novu kulturu na onim visinama Isusove komunikacije s Ocem. Nije moguće već samo po sebi, pa ni ljudskoj logici nije dopušteno, proglašavati se kršćaninom, a oduzimati drugima besplatni dar žetve, pšenice, kruha, života... Ne možemo sebe postaviti na mjesto Boga Stvoritelja i Jedinoga Suca svekolikog stvorenja i sve povijesti, a vjeru prikaciti na svoje uniforme kao puku značku kršćanske ideologije. Biblijski gospodar ne dopušta da se po našim ljudskim mjerilima određuje i čupa povijesni korov. Krist – Gospodar povijesti govori nam danas: 'Kucajte', kucajmo svi mi koji živimo u kućama Gospodnjim! Kucajmo svi mi redovnici i monasi Istoka i Zapada u jedan glas – i to iziđavši iz zatvora konfesionalnih podijeljenosti – da bismo nadvisili zlu snagu svih soderma i gomora našeg vremena», rekao je među ostalim mons. Stanislav Hočevar.

Slaviti i zahvaljivati u zajedništvu

Na misnom slavlju, koje je doista bilo svečani izraz zahvalnosti Bogu, sudjelovali su predvoditelji ovogodišnje *Dužijance*: bandaš **Dominik Skenderović** i bandašica **Katarina Piuković**, te mali bandaš **Andrija Kujundžić** i mala bandašica **Ema Ivković**, kao i brojni vjernici u bunjevačkim i šokačkim nošnjama koji su došli iz Subotice, Tavankuta, Monoštora, Sonte i Vajske. Misno slavlje

uzveličao je i Katedralni zbor *Albe Vidaković* iz Subotice pod vodstvom mo. **Miroslava Stantića**, dok je za orguljama bio domaćin – orguljaš u novosadskoj katedrali **David Bertran**.

Nakon neizostavnog *Tebe Boga hvalimo* i svečanog blagoslova, uslijedila je povorka do Trga Republike, gdje je posjetiteljima *Dužijance* prikazana ljepota i šarolikost nošnje, običaja, a kraljice su zapjevale pjesmu pisanu namjenski za ovu manifestaciju. Povorku risara i kulturno-umjetničkih društava pratili su mladi tamburaši, članovi HGU-a *Festival bunjevački pisama*, a na koncu povorke u svečanim i žitnim vijencima okićenim karucama stigli su bandaš i bandašica. Bandaš je domaćinu salaša **Davoru Šimiću** simbolično javio da je »ris gotov i žito pokošeno«, te mu je dao vjenac od žita koji je bio jedan od prvih simbola *Dužijance*, a bandašica je kruh uručila zamjeniku gradonačelnika Novog Sada **Milanu Đuriću**, koji je u obraćanju nazočnima izrazio radost što je Novi Sad u godini kada je proglašen Europskom prijestolnicom kulture mogao biti domaćin ove značajne manifestacije.

»*Dužijanca* ima i duboku simboliku. Ona slavi rad i duhovnost čovjeka, podjeća nas na povezanost s prirodom kao i na višestoljetnu marljivost naših predaka, na univerzalne vrijednosti. Moram pohvaliti cjelokupan program i čestitati organizatorima koji provode svoju misiju i promiču svoj kulturni identitet i stvaralaštvo uz uključivanje šire javnosti«, rekao je među ostalim Milan Đurić, kojemu je dopredsjednica UBH-a *Dužijanca* **Ljiljana Dulić** uručila sliku – grb Novog Sada izrađen u tehnici slame.

Riječi zahvale uputio je i direktor UBH-a *Dužijanca* **Marinko Piuković**, koji je okupljene podsjetio što je *Dužijanca*, te istaknuo da je vodstvo Grada Novog Sada

manifestaciju *Dužijanca* u Novom Sadu proglasio manifestacijom od značaja te joj dodijelio značajna financijska sredstva za organiziranje iste. »Prikazan je mali dio naše bogate kulturne baštine. Trodnevni program kojega smo pripremili u zajedništvu s udrugama iz hrvatske zajednice i našim gostima prikazali smo u Europskoj prijestolnici kulture. Sve vrijeme imali smo izuzetnu suradnja s vodstvom Novog Sada, a uz njihovu financijsku pomoć, značajna sredstva je izdvojio i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Osobito mi je drago da smo tradicijsku kulturu Hrvata mogli prikazati bez ikakvih problema ili smetnji«, rekao je u izjavi za naš tjednik Piuković.

Bogat kulturni program

Subota večer bila je u duhu folklora i tamburaša. Večer je započela pogodbom risara, a kada je posao pogoden, redala su se kulturno-umjetnička društva koja su razveselila Novosađane pjesmom i plesom. Nastupili su: HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta, HKUPD *Stanislav Preprek* iz Novog Sada (pjevačka skupina), HGU *Festival bunjevački pisama* iz Subotice uz solisticu **Tamaru Štricki Seg**, te KUD *Vuk Karadžić* iz Temerina, KUDH *Bodrog* iz Monoštora, HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice, KPZH *Šokadija* iz Sonte i HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega.

Dužijanca u Novom Sadu započela je u petak svečanom akademijom u atriju nekadašnjeg isusovačkog samostana pokraj crkve sv. Jurja u Petrovaradinu zvucima novokomponirane vojvođanske tamburaške glazbe autora **Dubravka Isakova Cicka**, koje je izveo komorni sastav Subotičkog tamburaškog orkestra pod ravnanjem

Marijane Marki. Samu je manifestaciju otvorio predsjednik UBH-a mons. **Andrija Anišić** i među ostalim rekao:

»Ponosni na trajnost ovog običaja, radujemo se što će naša udruga prikazati ljepotu tradicijske kulture i običaja bunjevačkih Hrvata i dio svoje duhovne baštine. Želimo je predstaviti kao jedinstveni projekt hrvatske zajednice u Novom Sadu. Nadamo se da će ovo predstavljanje biti doprinos kulturi Novog Sada i suživotu s drugim narodima s kojima na ovim prostorima živimo već stoljećima«.

Ariju *Ruža* iz opere *Dužijanca* autora **Josipa Andrića** uz pratnju Subotičkog tamburaškog orkestra izvela je operna diva **Alenka Vojnić Ponjavić**, a krunu *Dužijanice* u Novom Sadu predstavila je umjetnica koja stvara u tehnici slame **Jozefina Skenderović**.

»U središnjem dijelu je petrovaradinska sat-kula, s tim što je umjesto vjetrokaza naš putokaz – križ. U moru naših različitosti sat poručuje da nam svima jednako mjeri vrijeme. Kruna sadrži prikaz novosadskih mostova koji, kao i svi mostovi, spajaju kulture i narode. Tu je i neizbježno žito koje nam također svima treba. Otkrila sam večeras da nisam pogriješila – sat-kula je i mjesto ljubavi«, kazala je umjetnica i dodala kako je sve u zagrljaju hrvatskog tropleta.

Izložbu slika »Bunjevačka nošnja i ris«, koja je bila postavljena u obližnjem Spomen-domu *bana Josipa Jelačića*, predstavio je autor i direktor UBH-a *Dužijanca* **Marinko Piuković**.

»Želimo prikazati našega čovjeka u poslu – risu – koji zemlju od koje živi štuje i poštuje, te bogatstvo naše bunjevačke nošnje koja je u prošlosti imala dominantnu ulogu u svakodnevnom životu, a danas je neizostavni dio tradicijske kulture i zaostavštine te povezuje identitet i opstojnost naše zajednice. Slike su dio putujuće izložbe

koju smo prvi puta priredili u Gradskom muzeju u Subotici na tradicionalnoj izložbi *S Božjom pomoći*, te prikazali na izložbi u Etnografskom muzeju u Zagrebu i u Kulturnom centru bačkih Hrvata u Baji», kazao je Piuković predstavljajući izložbu.

Posjetitelji koji su posjetili neki od ova tri događaja ili možda sva tri, bili su oduševljeni programom, običajem i uopće saznanjem da *Dužijanca* u Subotici postoji dulje od stoljeća. Sudionici programa su bili počastvovani mogućnošću sudjelovanja, a posjetitelji time što su vidjeli.

»*Dužijanca* mi je osobito važna, a budući da sam rodom iz Subotice i da sam nekada i sam bio sudionik iste, njen značaj i važnost sam prenio i na članove KUD-a *Vuk*

Karadžić iz Temerina. Osobito nam je draga ova u Novom Sadu, jer možemo reći da je *Dužijanca* došla kod nas. S radošću smo se odazvali pozivu«, kaže voditelj Društva **Darko Stantić**.

Slično mišljenje ima i članica pjevačke skupine *Stanislav Preprek* iz Novog Sada **Erna Šumec**, koja je rekla:

»Obradovalo nas je saznanje da je *Dužijanca* u Novom Sadu, a još više poziv da i mi sudjelujemo u programu. Uživamo u svemu ovome«.

Dužijancu u Novom Sadu odličnom ocjenom je ocijenio i **Ivan Sivić**, rekavši:

»Mislim da je ovo što je *Dužijanca* održana u Novom Sadu jako dobra stvar. Trebamo se pokazivati u pozitivnom, a imamo što pokazati. Svaka čast onome tko je došao na ovu ideju. Čestitam«.

Manifestacija *Dužijanca u Novom Sadu* imala je za cilj predstaviti žetvenu svečanost bunjevačkih Hrvata iz Bačke. Ujedno je ovo bila i prigoda da se prikaže dio bogate folklorne baštine ovdašnjih Hrvata.

Podsjećanja radi, ovo je treći put da *Dužijanca* izlazi iz svojih subotičkih okvira. Prošle je godine gostovala u Baji u Mađarskoj, a 2018. predstavila se u Zagrebu. Po riječima Piukovića u narednom periodu je planirano da *Dužijanca* još »posjeti« Mostar i eventualno Beograd. Time bi se završio ovaj projekt »putujuće« *Dužijance*.

Ž. V. i M. T.

Proizvedeno znanje i njegove posljedice

»Znanje koje je proizvela epistemološka zajednica tranzicijske pravde u Srbiji ustanovilo je znanstveno-stručni diskurs koji hrvatsku nacionalnu manjinu stavlja u položaj impotentnog promatrača, odnosno atomiziranog pojedinca * Kao takve, hrvatske zajednice i njihovi pripadnici ostavljeni su na marginama srbijanskoga društva

Kako nastaje, tko ga stvara i na koji način znanje o procesu tranzicijske pravde u Srbiji utječe na to koje će znanstvene spoznaje ući u diskurs zakonodavnog normiranja statusa i položaja Hrvata u Srbiji, pitanje je na koje dr. sc. **Sandra Cvičić** nastoji dati odgovor u svom članku *Srbijanski proces tranzicijske pravde i položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Vojvodini*.

Odgovor na ovo pitanje autorica je, među ostalim, potražila u onom segmentu ostvarivanja prava koji je uređen bilateralnim ugovorom između Srbije i Hrvatske o zaštiti nacionalnih manjina, a koji je analiziran u publikaciji *Nacionalne manjine u odnosima Srbije sa susedima – Status nacionalnih manjina u Srbiji i pregovaranje sa EU: Uloga susjednih zemalja*, grupe autora iz 2017. godine, a koju je uredio **Nenad Đurđević**.

Pragmatično generaliziranje

U ovoj publikaciji autori zauzimaju stajalište kako se društvena tranzicija »bivših društava državnog socijalizma (...) ka društvu kapitalizma i tržišne ekonomije« ideološki i politički temelji na »oživljavanju etnonacionalizma«, a da su sve države prinuđene pozivati se na demokraciju i ugovorni odnos sa svojim nacionalnim manjinama jer se to postavlja kao uvjet za priznavanje statusa nacionalnih država u EU. U tom kontekstu izuzetno važna postaje regionalna suradnja koja postaje svojim sadržajem mjerilo tempa »uključenja Srbije u EU«. U ovoj se publikaciji ocjenjuje da su odnosi s Bugarskom, Mađarskom i Rumunjskom dobri dok su s Hrvatskom u znaku uspona i padova, odnosno stagnacije 2015. i 2016. godine. Ističe se kako je pitanje položaja nacionalnih manjina ono koje određuje kvalitetu dobrosusjedskih odnosa Srbije i njezinih susjeda, ali i značajan broj otvorenih pitanja. Urednik ovog izdanja ističe kako 2016. godine dolazi do »kulminacije sumnje« u europsku budućnost i »do jačanja etnonacionalizma i zagovaranja politike neraščišćenih računa«.

Analizirajući pristup u navedenoj publikaciji dr. sc. Cvičić zaključuje kako autori ove publikacije »slijede uvriježeni model pragmatičnog generaliziranja posljedica oružanih sukoba kako ga propisuje tranzicijska pravda i na taj način pretpostavljaju da je prijemna pitanja iz nasilne prošlosti moguće riješiti tako da se izbjegnu odgovori koji zahtijevaju samorefleksiju. Ovu tvrdnju autorica potkrepljuje navodima iz publikacije u kojima se kao »otvorena pitanja« koja »opterećuju odnose Srbije i Hrvatske više od 20 godina« navode uglavnom problemi koji opterećuju srpsku nacionalnu manjinu u Hrvatskoj dok se pitanja vezana za položaj i status hrvatske nacionalne manjine svode na »puku konstataciju da su nakon raspada bivše SFRJ došli u položaj nepriznate manjine što je za posledicu imalo smjenu pripadnika hrvatske zajednice s političkih funkcija iz državnih i javnih službi i poduzeća kao i otežavanje sudjelovanja u privatizaciji«.

Analizirajući noviji rad jednog američkog autora s kalifornijskog sveučilišta (Navigating Exclusion as Enemies of the State: The Case of Serbs in Croatia and Croats in Serbia, Dustin Tsai, 2021.) u kojem se daje komparativni prikaz iskustva hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj te života u novom statusu nakon raspada bivše Jugoslavije, dr. sc. Cvičić je ocijenila kako »ostaje nejasno na koji je način autor došao do zaključka kako su zajednice izabrale asimilaciju kao oblik uključenosti u društvo jednakih«, pri čemu to stavlja u negativni kontekst kada govori o srpskoj nacionalnoj manjini u Hrvatskoj dok u slučaju hrvatske nacionalne manjine u Srbiji to predstavlja kao pozitivan ishod njihove poslijeratne (re)integracije u srbijansko društvo.

Na marginama društva

Sumirajući pristup i znanstveno-ekspertni okvir tranzicijske pravde koji »predmnijeva unaprijed definirana uvjerenja kojima praksa treba korespondirati« dr. sc. Cvičić zaključuje da on dovodi do generalizacija koje

se odnose na sljedeće: (1) »poslijeratne države bivše Jugoslavije (kao i njihovi lideri) podjednako snose odgovornost kako za ratne sukobe tako i za upravljanje procesom tranzicijske pravde, jer su ti ratovi stavljeni u kategoriju građanskog rata«; (2) »nacionalistička retorika i nasilje objašnjenje su za ratne sukobe 1990-ih, ali i za poslijeratni otpor procesima tranzicijske pravde«; (3) »otpore procesima tranzicijske pravde poslijeratnih većinskih ali i manjinskih zajednica, bez obzira na kontekst«; (4) »utemeljenost politika tranzicijske pravde u ljudskim i manjinskim pravima otvorila je prostor za formiranje i

usvajanje devijantnih strategija poslijeratne reintegracije kao strategije preživljavanja manjinskih zajednica« i (5) »manjinske zajednice kako između sebe tako i unutar sebe, kroz borbu za resurse i društveno-političko afirmiranje, svoj napredak temelje primarno na normativnom okviru pozitivnih zakona koji im osiguravaju određena prava i slobode kao nacionalnim manjinama i oslanjaju se na potporu svojih matičnih država«.

Po autorici, navedene generalizacije u izvješćima o statusu i položaju nacionalnih manjina u Srbiji proizvode »znanstveno utemeljene nepravde« o hrvatskoj nacionalnoj manjini u Srbiji.

Analizirajući pojedine radove u Srbiji o položaju nacionalnih manjina, autorica zaključuje da je »znanje koje je proizvela epistemološka zajednica tranzicijske pravde u Srbiji i izvan nje ustanovilo znanstveno-stručni diskurs koji hrvatsku nacionalnu manjinu stavlja u položaj impotentnog promatrača, odnosno atomiziranog pojedinca. Kao takve, hrvatske zajednice i njihovi pripadnici ostavljeni su na marginama srbijanskoga društva u kojemu ih kontinuirano oslobađaju zakonom proklamirana manjinska prava koja nisu u stanju omogućiti njihov emancipacijski zamašnjak i funkcionalnu integraciju«.

Prema autorici, »srbijanski proces tranzicijske pravde je hrvatsku nacionalnu manjinu smjestio u normativni limb u kojemu se gotovo potpuno izgubila i postala nevidljiva«. To »onemogućuje razvoj hrvatske nacionalne manjine kao otporne zajednice koja ima potencijal i mogućnost oduprijeti se asimilacijskom učinku načina na

koji srbijanske vlasti implementiraju manjinsku politiku prethodnih dvadeset godina«.

Na koncu autorica zaključuje kako su sve dosadašnje vlasti u Srbiji »tolerirale postojanje hrvatske nacionalne manjine na normativnoj razini njihovih prava, dok je u praksi odnos društva bio paternalistički i još uvijek pun nepovjerenja«, a koji je u praksi doveo do – marginalizacije, segregacije i asimilacije.

Prema dr. sc. Cvikić »diskurzivne prakse proizvedenoga znanja o srbijanskom procesu tranzicijske pravde imaju dezintegrirajući efekt na hrvatske zajednice u Srbiji zato što fragmentirano znanje o njima omogućuje državi da ih tretira kao društvenu poteškoću i nedaću, ekonomski i normativno prilagođenu za političko torbarenje sućuti u vladinim institucijama, potpuno lišene organske društvene povezanosti i samoorganiziranosti«.

Autorica ističe kako se niti srpski narod, ali ni hrvatska nacionalna manjina nije samoidentificirala s procesom tranzicijske pravde. »Hrvatska nacionalna manjina to nije mogla učiniti jer zločini protiv hrvatskog naroda u Srbiji većinom nisu dokumentirani te se samo sporadično spominju na individualnim primjerima koji onda osporavaju ili ne propituju drastično smanjenje broja pripadnika te nacionalne manjine od 1990-ih godina do danas.«

Na koncu autorica zaključuje da su »diskurzivne prakse proteklih dvadeset godina uspjele fragmentirati i destabilizirati kolektivne i individualne identitete, osjećaje, iskustva, emocije, kulturu i povijest hrvatskih zajednica u Srbiji«. U praksi je to dovelo do »diskurzivne amnezije« o ratovima bivše Jugoslavije pri čemu građani hrvatske nacionalnosti na individualnoj i grupnoj razini na sebe ne gledaju blagonaklono.

Autorica ističe da ta »diskurzivna amnezija« drugačije »funkcionira u većinskom narodu (u obliku otpora samo-refleksiji), dok unutar hrvatske nacionalne manjine ona funkcionira tako da se pripadnici njihovih zajednica identifikiraju ne samo s onim na što se javnost službeno podsjeća, nego i s onim što se sustavno zaboravlja«.

Na koncu, tvrdi dr. sc. Cvikić, proces tranzicijske pravde je hrvatsku nacionalnu manjinu reducirao do neprepoznatljivosti, a moć i uloga koja joj je dodijeljena je u funkciji demokratskog legitimiranja manjinske politike i afirmacije manjinske političke reprezentacije. Hoće li i u kojoj mjeri hrvatska nacionalna manjina u takvome kontekstu i »stanju duha« uz pomoć matične zemlje moći politički ispregovarati nove odnose i interese tijekom eu-rointegracijskih pregovora Srbije i Europske unije ostaje otvoreno pitanje.

J. D.

Izvor: Sandra Cvikić, *Srbijanski proces tranzicijske pravde i položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Vojvodini*, u: *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2022.

Nela Tonković, povjesničarka umjetnosti, kustosica Suvremene galerije Subotica

Biti apolitičan nije dobar izbor

Intervju vodio: Zvonko Sarić

Nela Tonković je povjesničarka umjetnosti, s master diplomom kulturne politike i menadžmenta, i doktora muzeologije i heritologije. U periodu od 2010. do 2013. godine radila je kao kustosica Suvremene galerije Subotica, a od 2013. do 2018. godine bila je direktorica te galerije. Od veljače 2019. do prosinca 2020. godine rukovodila je radom Narodnog muzeja u Šapcu. Aktivno se bavi istraživanjem politike kolekcioniranja i izlaganja suvremene umjetnosti u javnim ustanovama u Srbiji, dok je njena profesionalna praksa usmjerena ka strateškom menadžmentu institucija zaštite i održivog korištenja kulturne baštine, upravljanju u polju produkcije vizualne umjetnosti, kao i medijaciji suvremene umjetnosti. S Nelom Tonković razgovarali smo, među ostalim, o radu na budućim postavkama, profesiji kustosa, angažiranoj umjetnosti i o njenom porivu društvenoga angažmana.

► **Kada se vraćate iz Šapca i ponovno zapošljavate kao kustosica u Suvremenoj galeriji Subotica? Što će galerija ove godine ponuditi publici? Na kojim budućim postavkama i programima Vi radite kao autorica izložbi, što pripremate kao kustosica?**

S mjesta direktorice Narodnog muzeja Šabac razriješena sam u prosincu 2020. godine, kada sam ponovno došla na radno mjesto kustosice Suvremene galerije Subotica, koje je bilo u mirovanju zbog mog prethodnog izbora na funkciju. Administrativno, povratak nije bio kompliciran, no donio je određeni izazov u profesionalnom smislu u svezi s izložbama koje sam kurirala te 2021. godine i veoma sam zahvalna kolegama koji su mi prepuštali neke programe – jer se program planira godinu dana unaprijed, a moj povratak bio je ipak iznenađenje u kojem su mi kolege pomogle da se snađem. Ove godine počeli smo veoma ambiciozno, izložbom *The Arrangement* Marine Marković, nastavljamo izložbom Jelene

Grujičić *Home Is Where Your Heart Beats*, koja nas očekuje u rujnu, pa uzbudljivom tematskom izložbom *Artikulacije: Afera* čije su idejne autorice Ivana Ivković i Tanja Juričan, a godinu završavamo izložbom nagrađivane mlade umjetnice Nadežde Kirćanski, ona će biti u potpunosti izvedena kao prostorni projekt namijenjen samo našoj Galeriji – sasvim novo djelo. To su izložbe na kojima radim do kraja godine. Vrijedi spomenuti i izložbu fotografa Mihaila Vojvodića, kao i zajedničku izložbu Laure Peity-Sagmeister i Andrása Siflisa, za koje su zadužene moje kolege.

► **Što podrazumijeva profesija kustosa? Jesu li kustosi vitalni pratitelji umjetnosti?**

Profesija kustosa splet je mnogih znanja koja se trebaju steći kako bi se umjetnost »posredovala«. Kustos je, još od otvaranja prvih kolekcija javnosti, medijator između onoga što se gleda, a što ne može govoriti samo – kao što je to umjetničko djelo ili muzejski predmet – i posjetitelja koji želi saznati. Dakle, kustos je tu da istraži i da komunicira znanja publici. Recimo da je kustos, kako se to danas kaže, »facilitator« za umjetnost.

► **Vi ste povjesničarka umjetnosti. Je li imperativ multidisciplinarnog pristupa u Vašem radu i što to podrazumijeva u praksi?**

Da, naravno. Multidisciplinarnost je uvjet bez kojeg se danas ne može valjano raditi skoro niti jedan posao, pa tako ni ovaj moj. U slučaju profesije povjesničara umjetnosti, multidisciplinarnost podrazumijeva konzultiranje mnogih humanističkih, pa i drugih znanosti, u procesu istraživanja. A onda, naravno, i mnogih formalnih i implicitnih znanja jednom kada se rezultat istraživanja uputi javnosti – bilo to u obliku izložbe, teksta...

► **Kakvo je stanje kulture u Subotici danas? Ulažu li gradske vlasti napor da kulturnu politiku učine progresivnom i autentičnom?**

Profesija kustosa splet je mnogih znanja koja se trebaju steći kako bi se umjetnost »posredovala«. Dakle, kustos je tu da istraži i da komunicira znanja publici * U slučaju profesije povjesničara umjetnosti multidisciplinarnost podrazumijeva konzultiranje mnogih humanističkih, pa i drugih znanosti u procesu istraživanja * Ima mnoštvo umjetnika čiji rad se odnosi na vrijeme u kojem živimo i poziciju koju u njemu branimo * Vjerujem, često to i izgovaram, da je moguće biti apolitičan, ali da to nije dobar izbor. Politika određuje uvjete života jednog društva i presudno ga oblikuje

Teško mi je govoriti o kulturi u Subotici danas, jer to nije kultura jednog grada – nije sveobuhvatna i dostupna, uglavnom se i ona podijelila na sitnije »feude«, u pravom smislu te riječi postala je plijen koji će razgrabiti oni na vlasti i svatko će biti sretan samo među »svojima«. Ovdje prije svega mislim na institucionaliziranu kulturu. Iz nje je prognana kreativnost, smjelost za novo, participativnost, staranje o stasavanju i obrazovanju publike, javni interes, a uselio se konzervativizam, palanaštvo, lažni moral, tromost i neznanje. Otoci nade, kao i uvijek, postoje. Oni su entuzijazam pojedinaca koji razumijevaju kulturu kao pitanje opstanka gradske zajednice, aktivizam nekolicine civilnih udruženja i dobar, često nevidljiv, rad određenih institucija. Ipak, otoci su okruženi morem strogo kontrolirane i srčano poticane osrednjosti. Napor gradskih vlasti u ovom smislu ograničen je na održavanje stanja koje sam opisala.

► **Postoji li danas angažirana umjetnost, kako u svijetu tako i na ovome podneblju?**

Itekako postoji! I ne samo da postoji, već je uveliko i muzealizirana, odnosno u potpunosti prihvaćena kao iskaz umjetničkog stava – dovoljno je samo da pogledamo što stvaraju, koji nivo produkcije postižu i dokle sve

dopiru umjetnički glasovi **Ai Weiweia**, **Taniae Bruguer**, **Gian Maria Tosatti**, da navedem samo neke od najznačajnijih angažiranih umjetnika danas. Na ovom podneblju situacija je prilično slična: ima mnoštvo umjetnika čiji rad se odnosi na vrijeme u kojem živimo i poziciju koju u njemu branimo. **Rena Rädle** i **Vladan Jeremić** u Srbiji, **Igor Grubić** u Hrvatskoj, a u posljednje vrijeme i čitav niz mladih umjetnika koji se bave pitanjima ekologije i opstanka.

► **Zbog čega se u današnjem svijetu više ne javljaju neoavangardni umjetnički pokreti?**

Neoavangardu možda treba promatrati kao jedan historijski period koji prethodi suvremenoj umjetnosti. Ako to prihvatimo kao početnu premisu, onda se možemo igrati dalje, pa reći da će se jednom možda javiti neo-neoavangarda, ali kao reakcija na već etablirani i kodificirani »historijski« stil. Svakako, to ne bi bilo laskavo za neoavangardu, jer bi značilo da njen duh inovacije i invencije više nema isto značenje. No, stvar s pojavom neoavangarde – kao, uostalom, i avangarde same – ukorijenjena je u društvenoj realnosti koja je proizvodila određene okolnosti i umjetnost nedovoljno oštru i nesklonu progresu. Avangarda i neoavangarda su reakcija na takvu postavku stvarnosti. One su umjetnost koju je pokretala

želja da se umjetnost pobijedi sredstvima te iste umjetnosti. Poprilično zbunjujuće, čini se. Ali opet, treba se vratiti društvenim okolnostima i razumjeti ovu umjetnost kao pokušaj da se umjetnost odijeli od takvog društva i da se uspostavi kao potpuno autonomno područje života.

► **Može li se danas biti apolitičan? Što mislite o čestim tvrdnjama da su svi političari isti? I Vi ste društveno angažirani, među ostalim, bili ste kandidatkinja za zastupnicu na izbornoj listi »Marinika Tepić – Ujedinjeni za pobjedu Srbije«. Koji je poriv Vašeg društvenog anagažmana?**

Vjerujem, često to i izgovaram, da je moguće biti apolitičan, ali da to nije dobar izbor. Politika određuje uvjete života jednog društva i presudno ga oblikuje. U ovoj zemlji, poslije desetljeća iscrpljivanja teškim životom, povjerovali smo da ništa ne zavisi od nas, da nema razlike među političarima, da pristojnim ljudima nije mjesto u politici, što su sve sjajni uspjesi onih koji politiku koriste isključivo za postizanje svoje dobrobiti i boljitka onih koji su uz njih, a nikada im nije bilo ni u primisli da trebaju raditi za čitavo društvo. Međutim, taktike uvjeravanja ljudi da su nemoćni da bilo što mijenjaju kreću se od veoma suptilnih do otvoreno prijetećih i naravno da postižu svoj

cilj. Trebalo bi se daleko više baviti vraćanjem moći ljudima, uvjeravanjem da postoje i drugačiji životi od ovog koji mi živimo, lišeni prava da odlučujemo i svedeni na nemoćno klimanje ili odmahivanje glavom. Moj poriv da se društveno angažiram je upravo taj: želja da se stvori bolje, pravednije i sretnije društvo zasnovano na humanističkim vrijednostima. Možda zvuči kao utopija, pogotovo imajući u vidu povijest ove zemlje, ali bilo je perioda kada se ona primicala ovim idealima. I naravno, savjest – moja mi savjest ne da da mirno prihvatim nepravdu.

► **Kako se formirao Vaš svjetonazor, Weltanschauung, stavova o svijetu i svemu što čovjeka okružuje?**

Pitanje koje ste mi postavili zahtijeva duboko promišljanje, međutim ne želim mistificirati odgovor, pa neću ovdje posezati za velikim mislima, već ću objasniti okolnosti u kojima sam stasavala najprije kao relativno bezbrižno, a zatim i kao misleće biće. Odrastala sam '90-ih godina, pošla sam u prvi razred osnovne škole kada je počeo rat koji je bjesnio, kako je izgledalo, daleko od nas. Ali već u razredu je bilo djece čiji su očevi bili na fronti i to saznanje bilo je veoma uznemirujuće. Te godine pamtim kao godine sloma svih vrijednosti i godine iz kojih ništa nije treba-

lo ponijeti sa sobom iz društva u život kao neko moguće utemeljenje. Naravno, orijentir u tim strašnim godinama bili su uvijek razumni roditelji i prijatelji, svi su stajali na braniku istine i suosjećanja. Djeluje mi danas kao da su me '90-e prilično odredile – dominantan društveni model bio je model koji nipošto nisam željela usvojiti. Period demokratskih promjena u našoj zemlji također me je oblikovao u uvjerenju da je moguće biti bolji, te da borba za pravednije društvo nije uzaludna. I danas tako mislim o tom razdoblju, pogotovo o djelu **Zorana Đindića**, čiji su život i snaga u meni ostavili ogroman trag. Zatim je tu vrijeme studija na Filozofskom fakultetu u Beogradu kao faza velikog intelektualnog traganja i pobjeđivanja svojih granica u suočavanju s nekim konceptima meni do tada nerazumljivim – s modernom umjetnošću, na primjer, čiji su me heroji uvjerali da umjetnost mora tragati dalje. Zbog toga se danas bavim suvremenom umjetnošću, zbog toga danas promišljam o ovom društvu, zbog toga vjerujem da svatko od nas može biti bolji. Mogla sam svoje stavove prenijeti i putem nekoliko »ključnih riječi« ili imena, ali ovako ću možda potaknuti neke od čitatelja da se zamisle nad stanicama svog života i da pokušaju povući niti između sebe nekada i sada.

► **»Sve u svemu, stvaralački čin nije predstava u kojoj je umjetnik sam; promatrač dovodi djelo u kontakt s vanjskim svijetom, dešifrirajući i interpretirajući njegove druge vrijednosti, i tako daje svoj doprinos stvaralačkom činu. To postaje još jasnije kada pokoljenja daju svoj finalni sud i nekada rehabilitiraju zaboravljene umjetnike.« Slažete li se s ovim riječima Marcela Duchampa?**

Potpuno i bez ikakve sumnje! Mogao ih je izgovoriti i netko drugi, ali **Marcel Duchamp**, otac avangarde i, posredno, suvremene umjetnosti, znao je točno o čemu govori: zalagao se za umjetnost koja nije »retinalna«, nije jasna iz prvog pogleda, već je u njeno razumijevanje potrebno uključiti i um. Naravno da, angažiranjem svijesti, promatrač sagledava i druge nivoe umjetničkog djela i izgrađuje svoj odnos s njim. Ova Duchampova izjava u potpunosti demokratizira postupak određivanja prema umjetnosti i njenim vrijednostima, potiče i publiku da se uključi u važan posao izgrađivanja značenja nekog djela. Ona je i veoma vizionarska, jer se na principima ove izjave danas izvode vrhunski muzejski i galerijski programi za publiku širom svijeta.

► **Imaju li smisla likovne kolonije ovdje i sada? Posjećujete li neke likovne kolonije?**

Moram priznati da nikada nisam posjećivala likovne kolonije, uvijek mi je bilo izazovnije promatrati što umjetnik može učiniti sam, u okruženju samo svojih misli, iskustava, stavova, pa sam češće odlazila u ateljee i tamo doživljavala stvaranje kao individualan čin. Likovne kolonije nisam posebno niti istraživala, jer mi se čini da možda već krajem '60-ih godina, na tlu nekadašnje države Jugoslavije gube relevantnost i ostaju samo relikti plemenate misli o okupljanju i nastanku vrhunske umjetnosti iz zajedništva – čini mi se da ta ideja nije dugo opstala u svojoj suštini, a forma pretrajava i do danas.

► **Postoji li danas umjetnička fotografija? Nekadašnji fotoaparati, koji su koristili filmove i negative, koristili su optiku i kemijske reakcije kako bi se slika zabilježila, predstavljaju primjer analogne tehnologije. S druge strane, današnji digitalni fotoaparati optikom prenose sliku senzora. Je li ta promjena da svatko može fotkati pridonijela nestanku umjetničke fotografije?**

Ne, ipak ne, digitalni uređaji su možda – kao i ona Duchampova gornja izjava – pridonijeli samo demokratizaciji medija i olakšali neke praktične probleme koje je u suvremenu fotografiju unijela dinamika našeg vremena. Umjetnička fotografija je itekako živa, čak i na našoj sceni. Upravo smo na natječaju za izlaganje Suvremene galerije Subotica imali toliko dobrih fotografskih projekata da smo i za ovu i za narednu godinu odabrali po jedan koji će biti predstavljen u obliku izložbe. Ti autori, fotografi Mihailo Vojvodić kojeg sam već spomenula i **Aleksandrije Ajduković**, čiju ćemo izložbu gledati naredne godine, tehnološki su izuzetno potkovani i u svojim istraživanjima vrlo smjeli.

► **Što danas podrazumijeva tzv. vizualna umjetnost, koja se ne bavi slikanjem na platnu?**

Vizualna umjetnost podrazumijeva najrazličitije forme umjetničkih iskaza koje je moguće sagledati našim okom: tu su i performans, objekti, instalacije, video umjetnost... U novije vrijeme audio radovi, ukoliko su u specifičnom ambijentu, također se ubrajaju u vizualnu umjetnost. Kako bismo olakšali sebi razumijevanje pojma vizualne umjetnosti, možemo ga pojednostaviti, pa reći da je vizualna umjetnost sve ono što je sistem umjetnosti, The Artworld, označio tako. Dok je vizualna kultura mnogo širi pojam, i on obuhvaća i primijenjenu umjetnost, odnosno arhitekturu, dizajn – riječju, sve što možemo obuhvatiti pogledom, a što je napravio čovjek.

► **Što mislite o basnoslovnim cijenama slika umjetnika koje se danas prodaju? Primjerice, slika Paula Cezannea *Kartaši* postala je najskuplja slika na svijetu budući da je prodana za 250 milijuna dolara, a *Žena III*. Willema de Kooninga procijenjena je na 137,5 milijuna dolara, dok je primjerice portret Adele-Bloh-Bauer I. Gustava Klimta prodan za 135 milijuna dolara.**

To je interesantno pitanje koje ima veze, prije svega, s ekonomskom moći, ne toliko s materijalnom vrijednošću konkretnog djela. Teško je procijeniti financijsku vrijednost umjetnosti, uvijek postoji opasnost od potcjenjivanja i precjenjivanja, ali cijene koje ste naveli stvarno svjedoče o bogatstvu određenih društava ili pojedinaca. Ponekad ovakve cijene sprječavaju neka kapitalna djela da se nađu u javnim kolekcijama, što je svakako šteta. Međutim, te cijene ne govore mnogo o istinskoj vrijednosti navedenih djela već o cijeni koju je netko spreman platiti kako bi ih posjedovao. Danas je ona takva, sutra možda drugačija, a djela su uvijek ista i emitirat će iste umjetničke, vječne vrijednosti bez obzira na brojke koje se oko njih vrte.

Crkva sv. Jurja u Subotici

Blagoslov novih elektroničkih orgulja

Putem projekta »Opremanje župne crkve Kraljice mučenika u Vukovaru i župne crkve sv. Jurja u Subotici« u okviru programa prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije koji je financiralo hrvatsko Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, u spomenutu su subotičku crkvu 21. srpnja stigle nove elektroničke orgulje koje su blagoslovljene na svetoj misi u nedjelju, 24. srpnja.

»Ovdje smo se sabrali na blagoslov novih orgulja. Po njima liturgijsko slavlje dobiva na ljepoti i svečanije se obavlja. Upotreba glazbene umjetnosti u svetim činima ide u prvome redu za proslavom Boga i posvećenjem lju-

»U planu nam je, nadam se ove godine, a na preporuku našeg biskupa napraviti novi misni oltar od drveta, potom novi ambon, a nešto veći i zahtjevniji plan je krečenje i farbanje crkve, što će biti realizirano u više etapa.«

O samim orguljama orguljaš u crkvi sv. Jurja, mag. theo. Filip Čeliković kaže:

»Riječ je o elektroničkim orguljama talijanske tvrtke *Viscount*, a slične orgulje od istog proizvođača već nekoliko godina posjeduju i subotička katedrala i pojedine crkve u Subotičkoj biskupiji. Za ovu tvrtku smo se odlučili kako zbog višegodišnjeg dobrog iskustva suradnje s dobavljačem ovih orgulja u Srbiji tako i zbog vrlo

pristupačnih cijena u odnosu na druge tvrtke, a da se pritom ne gubi na kvaliteti instrumenta. Štoviše, ova serija orgulja posjeduje *Viscountovu* inovativnu *Psysis* tehnologiju koja pridonosi tomu da orgulje što više zvuče kao akustični instrument. Naime, da bi se stvorio zvuk kod elektroničkih instrumenata ovog tipa snimaju se pojedinačni tonovi akustičnih instrumenata koji se kasnije softverski čiste i programiraju za reprodukciju na elektroničkim instrumentima. Elektronički instrument je praktično i jeftinije rješenje, a s obzirom na uznapređovalost tehnologije pomoću njega moguće je estetski prikladno obogatiti i produbiti naše sudjelovanje u otajstvima liturgijskog slavlja«.

On ujedno izražava zadovoljstvo što iza nabave ovog instrumenta stoji Hrvatska.

»Mi Hrvati u Srbiji ne bismo mogli razumjeti dobar dio svog identiteta bez hrvat-

ske liturgijske baštine, općenito Katoličke crkve u Hrvata koja je neraskidiv dio našeg identiteta. Briga domovine jača i našu želju da čuvamo to bogatstvo – naše pjesme i sve specifičnosti hrvatskih liturgijskih pjesama. Mi ćemo čuvati svoj identitet, jer samo cjeloviti identitet može slaviti Boga svim srcem, svom dušom i svom snagom. Vjerujem da će i nove orgulje pridonijeti tomu da nam bude lijepo u onome što jesmo i da sve što jesmo bude naša euharistija – zahvala Bogu na svemu što nam je povjerio na našu korist i svoju slavu.«

Članica Pastoralnog vijeća župe sv. Jurja **Ninoslava Pirša**, koja je radila na pisanju projekta, kaže da je realiziran skupa sa župom Kraljice mučenika iz Vukovara, te da su sredstva, osim za orgulje, dobili i za mikrofone na oltarima, za zbor i za ozvučenje. Putem ovog projekta, dodaje, odobreno je ukupno 135 tisuća kuna, od čega je župi sv. Jurja pripalo 90 tisuća.

I. Petrekanić Sič

di. I brujanje je orgulja izvrstan znak one nove pjesme na koju Sveto pismo često potiče Božji narod. Zaista, Bogu pjevamo novu pjesmu kad čestito živimo te spremno i radosno vršimo Božju volju i ljubeći jedni druge ispunjavamo novu zapovijed«, rekao je pred sâm čin blagoslova župnik crkve sv. Jurja **Ferenc Fazekas**.

On se ovom prigodom za podršku za dobivanje novih orgulja posebno zahvalio ministrici spomenutog ministarstva **Nataši Tramišak** i njezinim suradnicima, kao i svojim vjernicima, ističući kako su u realizaciji ovog projekta sudjelovali članovi crkvenog zbora tzv. Senčanske crkve, na čelu s orguljašem **Filipom Čelikovićem**.

Vlč. Ferenc Fazekas, župnik ove crkve od srpnja prošle godine, nakon što je više od dva desetljeća služio u crkvi Bezgrešne Djevice Marije u Bačkoj Topoli također navodi da osim ovih novih imaju i klasične orgulje koje planiraju u budućem periodu obnoviti, dodajući da su u planu i radovi na obnovi crkve.

Prekogranični projekt *Hrvatske riječi*

Hrvatska rič iz Vojvodine na *Vinkovačkoj televiziji*

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske prvi puta financiralo je projekte prekogranične suradnje partnera u Hrvatskoj i Srbiji. Za 20 odobrenih projekata izdvojeno je tri milijuna kuna. Među projektima prekogranične suradnje koji se realiziraju kroz ovaj natječaj su i medijske kuće VTV D.O.O za proizvodnju, prijenos i emitiranje televizijskog programa iz Vinkovaca i NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice. S našim partnerima iz Hrvatske provodimo projekt Televizijski program *Hrvatska rič iz Vojvodine*. Ukupna vrijednost je 130.000 kuna.

Kroz ovaj projekt NIU *Hrvatska riječ* će do kraja godine pripremiti i realizirati sedam emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine*, koje će biti emitirane na *Vinkovačkoj televiziji*. Prva emisija emitirana je 15. srpnja, a govorilo se o projektu prekogranične suradnje i obljetnicama NIU *Hrvatska riječ* – 20 godina od osnutka i 1000. broj tjednika. Druga emisija na programu je danas, a gosti u studiju bit će predstavnici UBH-a *Dužijanica*.

Do početka popisa stanovništva bit će pripremljene i emisije o samom popisu i njegovom značaju za hrvatsku nacionalnu manjinu.

Prema dogovoru s *Vinkovačkom televizijom Hrvatska rič iz Vojvodine* emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta, premijerno svakog drugog petka, a nakon prvog prikazivanja *Hrvatska rič iz Vojvodine* reprizira se u istom terminu narednog petka.

Suradnja *Hrvatske riječi* i *Vinkovačke televizije* počela je 2016. godine, kada je ova televizija osigurala termine za emitiranje emisije *Hrvatska rič iz Vojvodine*. U prvom

ciklusu realizirane su 44 emisije. Kroz projekt prekogranične suradnje osigurana su sredstva za kupovinu opreme, pa će emisija biti obogaćena priložima snimljenim na terenu.

H. R.

Rasvjeta za bolji ugođaj

Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* iz Subotice nabavio je potrebnu opremu za scensku rasvjetu, koja će biti korištena u organizaciji brojnih manifestacija i događaja. Oprema je nabavljena zahvaljujući projektu »Nabava opreme za scensku rasvjetu«, koji je odobren putem natječaja za prijavu posebnih potreba i projekata od interesa za Hrvate izvan Hrvatske u svrhu ostvarivanja financijske potpore za 2021. godinu. Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske Centru je ovom prilikom dodijelio 15.000 kuna, koje su namjenski potrošene.

Živjeti na 40° Celzija

Sjedim u polumračnoj radnoj sobi (polumrak je djelomično zato što mi zaštitu od toplote daju drveća koja sam zasadio ispred prozora, jer ne volim klima uređaje), i čekam da vani prođe vrućina od oko 40°C koju su nam meteorolozi najavili. Prošli put, pišući o Aqua&Spa centru u izgradnji, naišao sam na jednu zanimljivu izjavu tadašnjeg direktora *Parka Palić*, danu u prosincu 2018. prilikom polaganja kamena temeljca spomenutog centra. Rekao je: »Postoji uvriježeno mišljenje kako je Subotica grad započetih i nikad realiziranih projekata, što se s Aqua&Spa centrom neće dogoditi i bit će otvoren 2020. na proljeće«, što se nije obistinilo. Sada postoji drugi rok negdje u idućoj godini (ako se ne dogodi nešto nepredviđeno!). Ovo praktično znači kako se ove godine ne možemo kupati ni u jezeru, niti u jednom javnom velikom bazenu (bazenčići u hotelima ne računam), a mjesto ima naziv »kupalište ili banja Palić«?! Samo od sebe postavlja se pitanje: ako ne možemo na Paliću, gdje se možemo osvježiti u samom gradu koji ima sto tisuća stanovnika? Postoje dva javna bazena: jedan pokriveni u naselju Prozivka i otvoreni u Dudovoj šumi, koji nazivaju »olimpijski«. Ironično bih rekao: »skoro olimpijski« jer je njegova dužina pet cm kraća od 50 metara koja je službena olimpijska dužina i iz ovog razloga se službena plivačka natjecanja tu ne mogu održavati! Problem je bio i što se zimi nije mogao koristiti, te je zato nabavljen jedan »veliki šator« koji se može napuhati i stalno ga držati pod nadtlakom da se ne sruši (zasad služi svrsi). Valjda su ove činjenice natjerale sada već pokojnog dugogodišnjeg predsjednika općine **Józsefa Kaszu** (tada nismo bili službeno grad!) kojeg su svi ipak nazivali gradonačelnik, da razmišlja o izgradnji jednog novog pokrivenog olimpijskog bazena. Za ovu izgradnju tražio je i dobio određena sredstva, čak i od tadašnje Vlade Srbije.

Betonski skelet skriven u šumi

Stariji čitatelji sigurno se sjećaju betonskog skeleta koji je dugo godina »krasio« centar grada. Skelet se sastojao od jednog višekatnog i jednog nižeg, dvokatnog dijela, bio je zapravo nedovršeni dio ambicioznog poslijeratnog plana zvanog Radnički univerzitet. Zgrada, kao novi »socijalistički simbol«, građena je u neposrednoj blizini Franjevačke crkve i samostana, na temeljima nekadašnje tvrđave grada. Zbog slijeganja i danas je vidljiva napuklina na zidu prema crkvi. Sedamdesetih godina višekatni dio i velika dvorana za sastanke je završena, a zgrada do nje, koja je bila višenamjenska: za kazalište i koncerte, je srušena. Tu je svojedobno predviđena višekatna zgrada za parkiranje, ali zasad se od ove ideje odustalo. Kao

što reko, gradonačelnik je sredinom devedesetih godina započeo izgradnju novog pokrivenog bazena u Dudovoj šumi, neposredno pokraj Građevinskog fakulteta. Na početku je već bilo problema i zastoja zbog temeljenja. Budući da je teren pjeskovit, »olimpijski bazen« i Građevinski fakultet temeljeni su na ravnoj betonskoj ploči, a na čuđenje svih nas graditelja, uz obrazloženje da je nosivost tla između dva spomenuta objekta čiji su obodi udaljeni cca 250 m veoma loša. Novi objekt se temelji na dubokim betonskim šipovima kako smo to činili i u močvari ispod stambenih zgrada na Prozivki. Radi us-

poredbe, sredinom današnjeg Radijalca nekada je tekla riječica, ali tamo nijedna zgrada nije temeljena na šipovima, kao ni novi bazen na Prozivki. Šipove je radila jedina firma u zemlji za takve poslove čije sjedište je u Beogradu. Interesantno, ovakvo temeljenje je koštalo upravo onoliko koliko je bio iznos Vladinog udjela u gradnji, a iznos je uredno isplaćen! Radovi su zaustavljeni kada je Demokratska stranka izgubila gradonačelnika i većinu u općinskoj Skupštini. Od tog doba nitko ni ne spominje ovaj betonski skelet skriven u šumi!

Rječita fotografija iz zraka

Ovaj betonski skelet stoji već više od 12 godina netaknut, gradnja je započeta prije kazališta. Možemo reći, ovaj betonski skelet je »najstarije gradilište«. Na snimci se vidi koliko je blizu zgrada Građevinskog fakulteta. Iz šale smo govorili da će studenti kroz jedan hodnik direktno odlaziti na rekreativno plivanje. Vidi se i jedan tobogan postavljen za djecu kod manjih dječjih bazena, postavljenih uz veliki »olimpijski bazen« s gledalištem. Najveća tajna ove lokacije je da tu postoji i bušotina termalne vode kao na Paliću, a nema termalne banje!

Kanikula on My Mind

Kako su samo nepoznati autori bili precizni u opisu i definiranju najrazličitijih životnih situacija i mentalnih stanja! Toliko precizni da danas postoji mnoštvo knjiga u kojima su sabrane poslovice i druge mudrosti, a koje su samo zato što je nepoznato tko ih je prvi izgovorio nazvane narodnim. Jedna od takvih je i ona o besposlenom popu kada se nađe u društvu koza i njihovih potomaka. Što tada radi? Pa, poznato je – krsti ih. Tek da se nešto radi.

Sudeći po aktivnostima, nešto slično – i to već duže vremena – događa se i s predsjednikom Saveza bačkih Bunjevaca (SBB) Mirkom Bajićem, koji se svako malo osvrće na svoje susjede, sugrađane, a moguće i rodbinu, uglavnom Hrvate. Točnije: bunjevačke Hrvate. Za razliku, međutim, od spomenutog popa Mirko Bajić svoje susjede, sugrađane, a moguće i rodbinu – raskrštava!

Smatramo da je podrška, naročito finansijska iz javnih izvora - budžeta, udruzi "Bunjevačkih Hrvata" u negovanju kulture i tradicije - protivzakonita i protivustavna, jer ne postoji nacionalna manjina "Bunjevački Hrvati". U Republici Srbiji danas, pored ostalih, postoji nacionalna manjina - Hrvati i nacionalna manjina - Bunjevci.

Nadamo se da je svima jasna istorijska činjenica da su se pre više od trista godina na ove prostore naselili Bunjevci, a ne Hrvati, ili neki "Bunjevački Hrvati", kao što se nadamo da je svima jasna istorijska činjenica da su pre više od sto godina, u Novom Sadu na Velikoj narodnoj skupštini, Bunjevci na čelu sa Blaškom Rajićem, a ne Hrvati, ili neki "Bunjevački Hrvati", doprineli prisajedinjenju današnjih prostora Vojvodine Srbiji.

Motiviran valjda dokolicom, a inspiriran moguće poslovičnim popom predsjednik SBB-a je u ponedjeljak poslao priopćenje u kom se okomio na »nosoce vlasti u Novom Sadu i AP Vojvodini«, jer su dali »ogromnu finansijsku i moralnu podršku« manifestaciji *Dužijanica u Novom Sadu* koja je – u organizaciji Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanica* – u tri dana protekloga vikenda održa(va)na u »europskoj prijestolnici kulture«. Što je točno Bajiću zasmetalo toliko da je »ogromnu finansijsku i moralnu pomoć« u svom priopćenju krstio protuzakonitom i protuustavnom? Odgovor odmah stiže: bunjevački Hrvati kao nacionalna manjina ne postoje! »U Republici Srbiji danas, pored ostalih, postoji nacionalna manjina – Hrvati i nacionalna manjina – Bunjevci«, grmi tekstualno u svom priopćenju predsjednik SBB-a.

Ponijet takvim emocijama, Mirko Bajić prisjeća se davnih vremena i javnosti ponovno poručuje da su se »pre više od trista godina na ove prostore naselili Bunjevci, a ne Hrvati, ili neki Bunjevački Hrvati«. To što to nigdje ne piše nego namjesto Bunjevaca i Hrvata prašnjave knjige bilježe samo nazive Dalmati ili pak Iliri, Bajiću se ne može zamjeriti. Pa nije to bilo jučer. Senilnost je i inače čudna pojava: zna se dogoditi da se zaboravi što si do jučer sam bio, a povjeruješ u ono što ti sada nalažu o precima.

Ako su stavovi oko toga što je Bajić ovime htio reći jasni, a oko njegove suštine podijeljeni, onda ni cilj ovoga

priopćenja nije teško razumjeti: budući sve jači pritisak na državna, pokrajinska i lokalna tijela da uskraćuju »ogromnu finansijsku i moralnu podršku« svim hrvatskim institucijama koje u svom nazivu, statutu ili pak programu koriste pridjev »bunjevački«. Prevedeno s jezika Bajićeva priopćenja to bi u budućnosti moglo glasiti ovako: »nema novca Udruzi bunjevačkih Hrvata dok iz svog naziva ne brišu pojam 'bunjevačkih'«. Ako ste istoga trena pomislili i na Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* – u pravu ste: »ni njima ni krajcare dok ne izbrišu bar jedan od dva etnonacionalna epiteta«.

Stvar s ovakvim stavovima, na žalost, može biti i mnogo gora. Što ako, recimo (naravno, samo recimo) institucije države ne budu reagirale po Bajićevu naputku nego i dalje budu davale »ogromnu finansijsku i moralnu podršku« Udruzi bunjevačkih Hrvata *Dužijanica*, Hrvatskom kulturnom centru *Bunjevačko kolo*, *Festivalu bunjevački pisama* i drugim institucijama koje u svojim nazivima, statutima i programima koriste oba imena? Hoće li se onda – zbog toga što su takve djelatnosti protuzakonite i protuustavne – na listi za kazne naći i sve one državne institucije koje takvu podršku daju i tko će ih hapsiti, suditi im i globiti ih? Hoće li se, konačno, revidirati i Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina kojim će precizno biti definirano da nitko ne smije rabiti izraz

»bunjevački Hrvat«, uključujući i one koji ga privatno koriste u svakodnevnom govoru, jer smatraju da upravo time što su Bunjevci oni jesu i Hrvati?

Odgovor na ova hipotetička pitanja ponovno se može naći u narodnim izrekama. Onoj, primjerice, koja glasi: jednim udarcem dvije muhe. Konkretno, možda bi – po ugledu na primjer iz prošloga broja – trebalo porazmisлити o formiranju lokalnoga Stožera za definiranje ispravnih nacionalnih imena na čijem bi čelu, naravno, bio Mirko Bajić. Samo područje djelovanja, međutim, ne bi nužno moralo biti precizno definirano, pa bi Bajić imao široke ovlasti i izvan samog nazivlja institucija. Primjera radi, ispraviti sramni dekret iz 1945. i Hrvatski Majur preimenovati u Bunjevački Majur ili pak iz djela Balinta Vujkova izbaciti sve predgovore i pogovore u kojima rabi izraz Hrvati-Bunjevci. Isto bi se imalo odnositi i na Blaška Rajića i sve njegove predšasnike i suvremenike, kao i na one kojima tek pada na pamet nešto slično izgovoriti ili, nedajbože, napisati. Poput, recimo, budućeg znanstvenog rada doljepotpisanoga pod nazivom »Utjecaj kanikule na glijalne ćelije i endoplazmatični retikulum na primjeru bunjevačkih Hrvata«.

Bunjevački Hrvat

88. *Dužionica* u Somboru

Od malenog zrna žita do kruha

Od 1935. godine do danas. Toliko traje neprekinuta zahvala Bogu za bogat rod žita, uspješno obavljenju žetvu i novi kruh. Toliko traje ona javna zahvala, a ona u pobožnim obiteljima somborskih Hrvata i dulje od toga. Mnogo toga je danas drugačije. Žito s njiva skida se brže i lakše, čak i ako rod podbaci kruha će biti, ali jedno je ostalo isto: zahvala Bogu što je ratarima podario uvjete da sjeme bogato rodi i silosi budu puni. Hrvati u Somboru prvi puta *Dužionicu* su javno proslavili 1935. godine, godinu dana prije osnutka HKD-a *Miroljub*, danas HKUD *Vladimir Nazor*, pa je ovogodišnja *Dužionica* bila 88.

Proslava je počela okupljanjem sudionika *Dužionice* u Hrvatskom domu. Ove godine u povorci u nošnjama su bili i članovi *Šokačke grane* iz Osijeka i KUD-a *Mijat Stojanović* iz Babine Grede, te HBKUD-a *Lemeš* iz Lemeša. No, najznačajniju ulogu imali su **Ivan** i **Ivana Vilim**, bandaš i bandašica ovogodišnje *Dužionice*.

»Završna sam godina na Medicinskom fakultetu u Novom Sadu na smjeru medicinske

rehabilitacije. Bavila sam se i sportom, konkretno biciklizmom i bila sam uspješna u tome. Uz sve to bila sam aktivna u raznim sekcijama i radionicama HKUD-a *Vladimir Nazor*. To što sam izabrana za bandašicu za mene je velika čast», kaže Ivana.

Njen brat Ivan učenik je Gimnazije na računarskom smjeru.

»Drago mi je da sam danas bandaš na *Dužionici*, a prije svega zbog svojih roditelja, kojima to čuvanje tradicije puno znači«, kaže Ivan.

Svečana misa na kojoj je posvećen kruh od novog žita održana je u crkvi Presvetog Trojstva, a misu je predvodio vlč. **Franjo Ivanković**, župnik u Žedniku.

Bandašicino kolo odigrano je na Trgu sv. Trojstva, a povorka sudionika *Dužionice* prošla je centrom grada do Županije gdje je kruh od novog žita predan zamjenici gradonačelnika **Ljiljani Tici**.

»Od malenog zrna žita do kruha potrebno je mnogo vrijednih ruku ljudi koji se mole Bogu za sunce i za kišu, dobar urod kako bi žetva uspješno bila okončana, a godina rodna. S ponosom stojimo pred vama zadovoljni što kruh koji držimo u našim rukama možemo podijeliti s vama. Primite ovaj kruh kao simbol žetvenih svečanosti«, kazala je Ivana predajući zamjenici gradonačelnika kruh.

»*Dužionica* je jedno od obilježja Sombora i ponos je svih njegovih stanovnika. Naša pitoma vojvođanska polja koja krase klasja žita su simbol hleba, kruva i kruha, simbol i kruna zdravlja, mira i blagostanja«, kazala je Tica, izrazivši nadu da će svaka naredna žetva biti uspješnija.

»Ponosan sam što pripadam generaciji koja čuva tradiciju dugu 88 godina. Nadamo se da će svi Somborci, koji su probali kruh, biti zdravi i da ćemo zajedno dočekati i narednu žetvu«, poručio je predsjednik HKUD-a *Vladimir Nazor* **Mata Matarić**.

Proslava je završena risarskim ručkom u Hrvatskom domu.

Uz sudionike u nošnjama iz Osijeka, Babine Grede i Lemeša, gosti *Dužionice* bili su i generalni konzul Generalnog konzulata RH u Subotici **Velimir Pleša**, dužnosnici Ministarstva i informiranja RS, općine Babina Greda, HNV-a i ZKVH-a, Hrvatske samouprave Gara i Grada Sombora.

Z. V.

Krune subotičke *Dužijance*

Kruna, za koju se zna da je najstarija, danas se nalazi u Etnografskom muzeju u Zagrebu, a za subotičku Dužijancu izradila ju je Đula Prčić iz Male Bosne. Spomenutom muzeju darovalo ju je Katoličko divojačko društvo 1925. godine

Izložba *S Božjom pomoći*, ustanovljena 1993. godine kao sastavni dio žetvene svečanosti bunjevačkih Hrvata *Dužijanca*, otvorena je u ponedjeljak, 25. srpnja, u Pastoralnom centru *Augustinianum* u Subotici. Tema ovogodišnje izložbe, čiji su organizatori Katoličko društvo *Ivan Antunović* i Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* je »Krune subotičke *Dužijance*«.

Zbirka kruna, izrada i umjetnice

»Izrada žetvenih kruna od slame što je ostalo kao dio tradicije da se svake godine za *Dužijancu* izradi nova kruna, stvorilo je najveću zbirku kruna i predmeta od sla-

me koja se nalazi u Dijecezanskom muzeju Subotičke biskupije. U njemu su pohranjene i čuvaju se sve krune subotičke *Dužijance*. Ovu veliku zbirku brižno su čuvale časne sestre. Katedralna sakristanka, časna sestra **Bernadeta Mamužić** je svaku krunu nosila na studijsko fotografiranje s namjerom da se sačuva i u tom obliku, a nakon snimanja spremala ih u riznicu. Časna sestra **Ivana Cvijin** je krune u muzeju sustavno posložila po godinama nastanka i autorima i o njima vodila računa. Zbirci subotičke *Dužijance* nedostaju krune iz prvih godina održavanja *Dužijance*, za koje nemamo traga«, rekla je ovom prigodom članica Vijeća Katoličkog društva *Ivan Antunović* **Klara Ševčić Dulić**.

Podsjetila je da su se krune darovale i nosile u poklon prigodom održavanja velikih i značajnih događaja, što je

razlog neposjedovanja njihove cjelovite zbirke. Također je istaknula da se kruna, za koju se zna da je najstarija, danas se nalazi u Etnografskom muzeju u Zagrebu, a za subotičku *Dužijancu* izradila ju je **Đula Prčić** iz Male Bosne. Spomenutom muzeju darovalo ju je Katoličko divojačko društvo 1925. godine.

Uoči samog otvorenja izložbe zanimljivo predavanje uz video prezentaciju o simbolu najveće žetvene svečanosti održala je naša poznata slamarka **Jozefina Skenderović**, koja još od 1995. izrađuje krune za tavankutsku *Dužijancu*, a od 2007. za subotičku i one gostujuće, koje su do sada održane u Zagrebu, Baji i Novom Sadu.

Govoreći o načinu izrade, ona je navela da se razlikuju krune koje su nastale prije završetka, odnosno nakon II. svjetskog rata.

»Prije završetka rata one su rađene isključivo od pletene slame, pletiva su bila pljosnata i tzv. spiralna, odnosno ona koja imaju izraženu treću dimenziju, i svaka kruna je bila kružnog oblika. Nakon rata, budući da komunističke vlasti nisu bile naklonjene crkvi, krune koje bi podsjećale na kralja i 'truli kapitalizam', nisu bile prihvaćene. Zbog toga je na poticaj svećenika predloženo da se umjesto kruna izradi neki religijski predmet, pa su tako izrađivani kalež, križ, jagnje, golubica mira itd. koje su i dalje nazivali krunama, bez obzira što nisu bili u tom obliku. Ono što je još jako zanimljivo, krune nastale nakon II. svjetskog rata su puno bogatije, tu se koristi prvo ravna, glačana i tkana slama, u kombinaciji s različitim vrstama pletiva. Tako da su krune zaista, rekla bih, malo remek djelo«, pojasnila je Skenderović.

Kao najpoznatije umjetnice za koje dosad znamo, koje su radile i koje rade krune za zbirku subotičke katedrale navela je već spomenutu Đulu Prčić, potom sestre **Anu, Tezu i Đulu Milodanović** iz Žednika, od kojih je najviše radila Ana, tu su **Kata Rogić** i **Mara Ivković Ivandekić** iz Đurđina koje su zajedno radile krune sve dok Kata nije preminula 1993. nakon čega ih je Mara potom 13-14 godina izrađivala sama. Posljednjih 15 godina krune izrađuje Jozefina Skenderović iz Tavankuta.

Gdje se čuvaju i teme kruna

Najveća i najbogatija zbirka kruna čuva se u muzeju Subotičke biskupije, jedna je u Gradskom muzeju u Subotici, jedna u Etnografskom muzeju u Beogradu, dvije

krune (iz 1925. i 1926. godine) u Etnografskom muzeju u Zagrebu, a tu je i lijepa zbirka kruna u župama u okolnim mjestima Subotice u kojima se slavi *Dužijanca*: Đurđin, Tavankut, Mala Bosna, Žednik i Bajmak.

Osim u Subotici, *Dužijancu* je istoimena Udruga bunjevačkih Hrvata do sada organizirala u Zagrebu (2018.), gdje je kruna darovana Zagrebačkoj nadbiskupiji, potom u Baji 2021., gdje se čuva u tamošnjem Kulturnom centru bačkih Hrvata, te protekloga vikenda u Novom Sadu gdje će biti poklonjena Muzeju Vojvodine.

Budući da nakon II. svjetskog rata krune nisu smjele imati takav oblik, Jozefina Skenderović kaže da su se počele izrađivati po nekoj temi.

»Teme kruna se određuju na različite načine, najčešće je to godina koju proglasi Sveti Otac Papa (godina obitelji, godina vjere, godina milosrđa...), potom su teme veliki i važni događaji u životu Crkve (npr. euharistijski kongresi ili obljetnica nekog događaja – kruna maketa subotičke katedrale napravljena 1983. u povodu 200 godina od njezine izgradnje, potom kruna u povodu 50 godina samostalnosti Subotičke biskupije...), a tu su i slike koje se često kao kruna prinose na oltar. I slika se zove kruna, znači sve što prinosimo na oltar na *Dužijanci* kao simbol zahvale Bogu, zove se kruna. Često, pogotovo kod novijih kruna, to je kombinacija, ima i slike ima i kruna, te neki religijski simbol. Znači, kako vrijeme prolazi krune su sve bogatije«, istaknula je ona te ispričala kako je nastala njena »kruna s metkom«: »Nakon neuspjelog atentata na Svetog Oca **Ivana Pavla II.** 1981. godine, on je ispod kipa Majke Božje

ostavio metak koji su potom portugalski zlatari ugradili u Gospinu krunu. I naša kruna iz 2017. ima metak, istina od slame«.

Navodeći kako kod svih kruna koje su napravljene do II. svjetskog rata i koje se nalaze u zbirci piše nepoznata osoba, Jozefina Skenderović je iznijela pretpostavku da je po načinu njihove izrade, sastavljanja, vjerojatno većinu, ako ne i sve, napravila Đula Prčić.

»Velika je čast biti izabran za bandaša i bandašicu, ali isto je tako velika čast dobiti povjerenje i priliku da to što će bandaš i bandašica prinijeti na oltar u ime svih nas i zahvaliti Bogu bude povjereno meni, za što se svima zahvaljujem«, rekla je na koncu naša istaknuta slamarka.

O izložbi

Izložbu kruna, koja se može pogledati u Dijecezanskom muzeju Subotičke biskupije do 5. kolovoza, radnim danima od 10 do 12 sati na adresi Trg svete Terezije 3 u Subotici (ulaz od strane katedrale), otvorio je predsjednik Katoličkog društva *Ivan Antunović*, vlč. **Josip Štefković**.

»Vidjet ćete kako u biskupijskom muzeju postoji nešto što su ne institucije već pojedinci, spomenute časne sestre skupljale, organizirale i brinule se za to. Svega toga i u tolikom broju ne bi bilo da nije pojedinaca koji su to cijenili i čuvali. Sad nam je drago da imamo što pokazati, na ponos nam je i diku. Nadamo se da ćemo jednom za tako što raspolagati većim prostorom gdje će i druge stvari moći biti izložene na dostupniji i reprezentativniji način«, rekao je Štefković.

Krune u muzeju posložile su i popratnim tekstovima i potpisima za ovu izložbu obogatila Jozefina Skenderović, **Marija Rukavina**, **Katarina Skenderović** i **Ivana Piuković**. Pokrovitelji izložbe su Grad Subotica i Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

I. Petrekanić Sič

Svečano potpisivanje ugovora u Subotici

Jednokratna potpora za 40 studenata

*Pomoć od 6.000 dinara dobilo je 40 studenata iz Subotice
i okolice, Šida, Novog Sada i Beograda*

Hrvatsko prosvjetno društvo *Bela Gabrić* iz Subotice raspisalo je natječaj za dobivanje jednokratne financijske potpore u iznosu od 6.000 dinara namijenjene studentima, pripadnicima hrvatske zajednice, koji studiraju u Srbiji. Natječaj je okončan, a sredstva je dobilo 40 studenata iz Subotice i okolice, Šida, Novog Sada i Beograda. Svečano potpisivanje ugovora održano je u ponedjeljak, 25. srpnja, u sjedištu Hrvatskog nacionalnog vijeća u Subotici.

Financijska sredstava za potrebe ovog natječaja osigurao je Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, uz dodatnu potporu HNV-a i Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ*.

Prva potpora

HNV godinama pomaže studente hrvatske nacionalnosti koji studiraju u Hrvatskoj, pružajući im potporu kod procesa prijave i polaganja prijemnih, dok im institucije u

matičnoj državi osiguravaju stipendije, smještaj u dom, posebne upisne kvote. Predsjednica HPD-a *Bela Gabrić Margareta Uršal* kaže kako je osiguravanje jednokratne pomoći prvi projekt kojim se pomažu studenti koji studiraju u Srbiji.

»Preko projektnih aktivnosti naša udruga je već ranije osigurala financijsku potporu za obitelji s troje ili više djece. U pitanju su djeca koja se obrazuju u nastavi na hrvatskom jeziku. Sada su na red došli studenti. HNV nema evidenciju o tome koliko studenata hrvatske nacionalnosti studira u Srbiji, ali ovakvi projekti i susreti svakako pomažu da se prikupe te informacije. Već smo ranije imali božićni susret sa studentima, gdje su bile generacije studenata koje studiraju u Hrvatskoj i Srbiji, ovo im je nova prilika za druženje i upoznavanje«, kaže Uršal.

Dodala je i kako je jedan od planova otvoriti mogućnost studiranja kroatistike u Srbiji, točnije u Novom Sadu. Osnova toga je već postojeći Lektorat hrvatskog jezika i

književnosti na tamošnjem Filozofskom fakultetu koji bi trebao prerasti u Katedru.

Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** kaže kako iznos jednokratne pomoći nije velik, ali da se ovime na simboličan način počinje s potporom studentima u Srbiji.

»Prvobitno je osigurano 30 stipendija, ali smo na kraju tu potporu proširili te su osigurana dodatna sredstva za ukupno 40 studenata. To su studenti od prve godine do apsolenata, u njih vrijedi ulagati. Ako završe lektorat, bit će od pomoći u nastavi na hrvatskom ili će na neki drugi način biti aktivni u hrvatskoj zajednici. Plan nam je skrbiti o mladima koji studiraju i ovdje i u Hrvatskoj«, rekla je Vojnić.

Financijska i moralna potpora

Studenti koji su dobili jednokratnu pomoć ističu kako im ovaj čin znači i kao financijska, ali i moralna potpora. Jedna od njih je studentica treće godine na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu **Antonija Rudić**.

»Znači nam ova potpora, drago nam je da su HNV i hrvatske institucije prepoznali nas koji studiramo u Srbiji. Inače, ja sam pohađala vrtić i osnovnu školu na hrvatskom jeziku. Bilo je jako dobro, imali smo odličnu učiteljicu, puno smo putovali. Nadam se da će i moja djeca ići na nastavu na hrvatskom jeziku. Kasnije, kod studija 'lomila' sam se između Osijeka ili Zagreba i Novog Sada, ali sam ipak ostala ovdje«, kaže Rudić.

Studenti treće godine Ekonomskog, odnosno Građevinskog fakulteta u Subotici **Nemanja Sarić** i **Matija Benčik** također ističu zahvalnost za potporu.

»Drago nam je što su obratili pažnju na nas. Poznat mi je rad ovdašnjih hrvatskih institucija, budući da sam aktivan u folklornom odjelu HKC-a *Bunjevačko kolo*. Nakon studija planiram ostati tu u Subotici«, kaže Sarić.

»Znao sam za HNV i da postoje poticaji za studente u Hrvatskoj, a sada smo pomoć dobili i mi koji studiramo u Srbiji. To nam znači. Plan mi je završiti master, a možda i doktorske studije, ostati na fakultetu. Svakako planiram ostati ovdje u Subotici«, kaže Benčik.

Studij u Hrvatskoj

Nakon službenog dijela programa, u dvorištu HNV-a uslijedilo je druženje studenata. Studentima koji studiraju u Srbiji pridružile su se i kolege koje se školuju u Hrvatskoj. U Hrvatskoj trenutno studira pedesetak Hrvata iz Srbije. Jedna od njih je studentica prve godine Učiteljskog fakulteta u Zagrebu **Dunja Šimić**.

»Puno nam znači potpora HNV-a koji je stajao iza nas kad nam je trebalo prikupiti dokumentaciju, dobiti dodatne informacije. A u Hrvatskoj, kao Hrvati izvan Hrvatske imamo osiguran dom, dobivamo stipendiju i imamo posebne upisne kvote koje nam omogućuju da ne moramo pisati državnu maturu, pa samim time mnogo lakše upisujemo fakultete, iako imamo provjere znanja. Zagreb je veliki grad i daleko je, studirati u njemu za mene predstavlja i avanturu. Nakon studija planiram se vratiti u Srbiju«, kaže Šimić.

Emil Cvijin studira fizioterapiju u Vukovaru.

»Drago nam je da se organiziraju ovakvi susreti studenata, gdje se bolje upoznajemo. HNV mi je puno pomogao kod upisa na studije u Vukovar. Vukovar kao grad je, po meni, vrlo zahvalan za studiranje. Također, i bliže je kući. Fakultet je dobar, zadovoljan sam znanjem koje dobivam, društvo je dobro, moja očekivanja su se ispunila«, kaže Cvijin.

D. B. P.

Naši gospodarstvenici (CVII.)

Cvjetna rapsodija u Venerinom vrtu

»Naši primarni kupci su cvjećarnice, ali pored toga surađujemo i s dekoraterima. Budući da sam diplomirana ekonomistica koja je završila smjer vezan za marketing, mislim da je to jedan od najbitnijih aspekata svakog posla. Osim kvalitete samog proizvoda, trenutak povezivanja vašeg posla s kupcima jest važan«, kaže Branislava Skakavac

Branislava Skakavac iz Rume bavi se zanimljivim poslom, a još jedna zanimljivost je to što posao koji radi nema veze s njenom strukom. Branislava je po struci diplomirana ekonomistica, međutim njena osobna interesiranja odvela su je na drugu stranu. Danas je novinarka na jednoj televiziji, a za ovu našu priču važnije je što je Branislava osnivač *Venerinog vrta*, rasadnika lizijantusa i kala. Financijska sredstva za početak vlastitog posla kao i savjete tijekom trajanja projekta *Yourjob*, dobijala je od članova organizacije Caritas. Ta potpora bila joj je značajna jer bez njih ne bi mogla pokrenuti posao i dalje razvijati svoju poslovnu priču.

Nježni lizijantusi i neobične kale

Venerin vrt je nastao iz Branislavine ljubavi prema cvijeću, a odabrala je lizijantus jer je on jedan od najtraženijih cvjetova, simbol iskrene ljubavi, nade, sreće i radosti.

»Proizvodnjom cvijeća u većem opsegu se bavim dvije godine i zaista sam sretna i zadovoljna kada vidim kako i koliko napredujemo«, kaže na početku razgovora Branislava i dodaje: »Kao i u svakom poslu, i kod mene su se događale neplanirane situacije koje su iziskivale dodatna ulaganja, ali to ne bi trebalo obeshrabrati sve one koji žele pokrenuti nešto svoje jer na kraju to nisu neka prevelika ulaganja. Oduvijek volim cvijeće i iz te ljubavi se rodila ideja o pokretanju ovakvog posla. Lizijantus jest bila moja primarna ideja, ali sam shvatila u konzultacijama s članovima moje organizacije Caritas da bi posao bio održiviji ukoliko bude više od jedne vrste cvijeća. Danas proizvodi-

mo lizijantuse u nekoliko boja i kale u tri boje: bijeloj, žutoj i crnoj. Na našem tržištu ove boje kale su jedinstvene i upravo to je ono što nas razlikuje od drugih proizvođača ove vrste cvijeća.

Branislava proizvodnju ima u dva plastenika od 140 i 160 četvornih metara, a sve što proizvede proda od kuće vlasnicima cvjećarnica. Za dvije godine rada stekla je stalne kupce s kojima redovito surađuje.

»Zaista sam zadovoljna gdje se danas nalazimo. Iako je činjenica da sam bila veoma mlada kada sam otpočela posao, čini me ponosnom i sretnom kada vidim koliko smo se razvili i koliko je posao napredovao. Naši primarni kupci su cvjećarnice, ali pored toga surađujemo i s dekoraterima. Budući da sam diplomirana ekonomistica koja je završila smjer vezan za marketing, mislim da je to jedan od najbitnijih aspekata svakog posla. Osim kvalitete samog proizvoda, trenutak povezivanja vašeg posla s kupcima jest važan«, pojašnjava Branislava svoju poslovnu politiku.

U narednoj godini nove cvjetne vrste

Branislava je danas zadovoljna poslom kojim se bavi. No, navodi da uvijek može bolje, pa već iduće godine planira proširenje i uvođenje drugih vrsta cvijeća.

»Svaka nova investicija i proširenje zahtijeva nova sredstva. Mi radimo posao najbolje što znamo i nastojimo rasti i napredovati, ali svakako da bi nam pomoć državnih i lokalnih institucija pomogla u realizaciji i napretku našeg posla. Uvijek smo otvoreni za nove prijedloge i poslovne suradnje. Smatram da je najbitnije da radite ono što zaista volite i u čemu se pronalazite. Kako jedna poslovica kaže: ukoliko radiš ono što voliš, nijedan dan u životu nećeš raditi. Prije pokretanja svakog biznisa bitno

je kreirati planove kao što su biznis plan i financijski plan. Uz pomoć ovih planova ćete imati uvid u to razvija li se vaš biznis onako kako ste i planirali. Ja sam zadovoljna i zaista je sve onako kako planiram.«

Na kraju razgovora naša sugovornica kaže da puno toga možemo naučiti od cvijeta. Jedna od najbitnijih lekcija je da loša situacija ili nepredvidiva životna okolnost ne smije biti prepreka na našem putu.

»Koliko god uspona i padova imali u životu to vas ne smije obeshrabriti i zaustaviti na vašem putu. Cvjetajte usprkos svemu što vas u nekom trenutku pokušava sputati. Mladima bih poručila da slijede svoje snove i rade ono što vole, jer jedino tada će napredovati i na poslovnom i na osobnom planu. Ukoliko je njihov san da pokrenu nešto svoje, ja im šaljem podršku da to i učine. Nije lako, ali verujte da će se isplatiti i da ćete s ponosom za nekoliko godina stajati iza svog biznisa, a taj osjećaj je neprocjenjiv. Zato nemojte da strah bude taj koji će prevladati i spriječiti vas da ostvarite svoj san«, poručuje Branislava na kraju razgovora.

S. D.

Nježna i krhka biljka

»Lizijantus je veoma nježna i krhka biljka i zaista joj je potrebno dosta pažnje dok ona ne ojača, ali neki posebni uvjeti lizijantusu nisu potrebni. Zahtijeva toplotu i redovito zalijevanje. Specifičan je po svojim raskošnim cvjetovima i nevjerojatnim bojama. To je cvijet koji neodoljivo podsjeća na ružu ali je, ja bih rekla, i raskošniji od ruže«, kaže Branislava.

Croart u Martonošu

MARTONOŠ – Suradnja slikara *Croarta* i ribara Udruženja *Šaran* iz Martonoša potvrdila je svoj vitalitet prošle subote, 23. srpnja. Toga dana održan je XI. saziv jednodnevne likovne kolonije *Martonoška Tisa*. Sudionici ko-

lonije su prvo skupljali inspiraciju na Tisi, tijekom vožnje brodom, a potom doživljeno prenijeli na svoja slikarska platna. Nastali radovi darovani su domaćinima. Domaćini su se zahvalili i pozvali slikare na XII. susret koji bi trebao biti održan u lipnju iduće godine. U lipnju se događa fenomen poznat kao »cvjetanje Tise«.

Predstavljena knjiga Mama Medeya

NOVI SAD – U Omladinskom centru CK13 u Novom Sadu održano je predstavljanje knjige *Mama Medeya* u izdanju Akademске knjige, čiji je autor hrvatski književnik **Damir Zlatar Frey**, objavio je RTV. Roman govori o životima stigmatiziranih ljudi, ali i o krhkoj snazi društvene solidarnosti, empatije i umjetnosti. Zlatar Frey rođen je u Zagrebu 1954. godine. Kazališni je i operni redatelj, koreograf, scenograf, kostimograf, dramski i prozni pisac, osnivač i umjetnički direktor kazališta i festivala. Dobitnik je najviših nagrada i priznanja. Zanimljivo je da je Novi Sad mjesto prve promocije ovog romana.

Koncert Marka Žigmanovića na Paliću

PALIĆ – Muzički izvođač **Marko Žigmanović**, u pratnji svog benda, održat će večeras (petak, 29. srpnja) koncert na Ljetnoj pozornici pod nazivom »Pjesme za sva vremena«. S obzirom na to da se koncert održava na godišnjicu smrti **Olivera Dragojevića**, te večeri će biti izvedeni neki od njegovih najvećih hitova. Kao gosti, na koncertu će nastupiti članovi Ženskog omladinskog zbora **Femina vox Isidora Cvetković**, **Miona Grgić** i **Milica Žigmanović**. Početak je zakazan za 21 sat.

Ulaznice po cijeni od 1.000 dinara mogu se kupiti u vinotekama **Zvonko Bogdan** u Subotici. Rezervacije se mogu izvršiti pozivom na brojeve telefona 024/553-242 i 024/600-616.

Izložba slika s bunaričke kolonije

SUBOTICA – Izložba slika nastalih na XXV. Međunarodnoj likovnoj koloniji *Bunarić 2021*. bit će otvorena u četvrtak, 4. kolovoza, u svečanoj dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* (Preradovićeve 4), s početkom u 19 sati. Organizator je Likovni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo*. Izložba će se moći pogledati do 6. kolovoza.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će se održati:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju višeporodičnog stambeno-poslovnog objekta P+4+Ps na k.p. br. 1115, 1125 i 1126 K. O. Stari grad u Ulici Arsenija Černojevića u Subotici s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije (naručitelj projekta »City Invest gradnja« d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 5. do 11. kolovoza 2022. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je »Kubarch« d.o.o. Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 5. do 11. kolovoza 2022. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljović.

Sve primjedbe prispjele u Zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Priručje: Vladimir Nimčević

Iz starog tiska

Mačkov rođendan u Somboru, publikacija *Bunjevački program*

23. srpnja 1940. – *Obzor* piše da su Hrvati iz Sombora i okolice na svečan način proslavili rođendan i imendan dopredsjednika vlade Kraljevine Jugoslavije i predsjednika Hrvatske seljačke stranke **Vladka Mačeka**. U 9 sati u mjesnoj župnoj crkvi župnik **Antun Skenderović** služio je svečanu misu uz asistenciju drugih svećenika. Poslije svečanosti u Hrvatskom domu održana je svečana akademija, na kojoj je sudjelovalo mnoštvo Hrvata. Tu su bili članovi mjesnog i kotarskog odbora HSS-a, HPD-a **Miroslub**, *Hrvatskog radiše* i drugih hrvatskih udruga. Predsjednik mjesne kotarske organizacije HSS-a odvjetnik **Grga Vuković** i župnik Skenderović su govorili o značenju proslave. (Foto: digitalna.nb.rs)

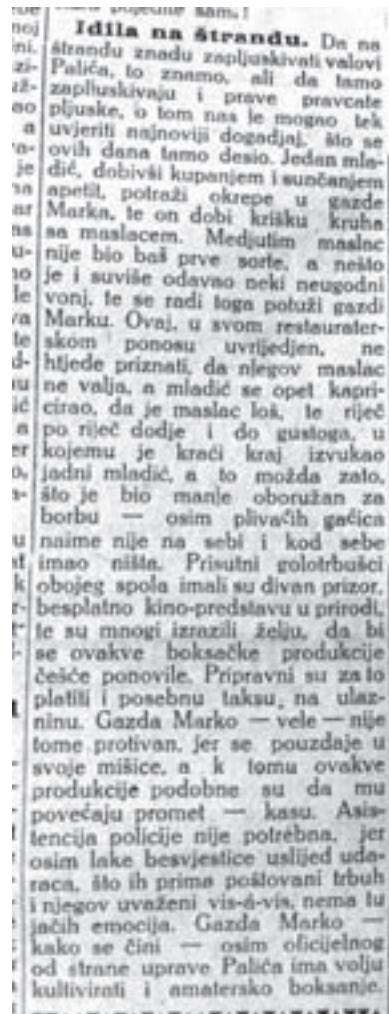
24. srpnja 1892. – *Szabadság* piše da su se u izdanju *Szabadkai Hírlapa* u Subotici pojavile dvije novinske publikacije koje su izazvale opću senzaciju. Jedna nosi naslov *Bunjevački program* (Bunyevác program), a druga *Dragi rođače i prijatelju* (Kedves rokon és üggyarát). List dalje piše: »Imamo posla s bunjevačkim programom, kojeg se pisac nije usudio potpisati, a o čijem sadržaju Bunjevci ništa nisu znali. Imamo osim toga posla s jednim fantastičnim pismom za koje ne znamo tko ga piše komu. Veoma nadahnuti pisac je smatrao da je to najbolje prešutjeti. Međutim, usprkos tomu što je ono *povjerljivo*, time što je putem *Szabadkai Hírlapa* objavio i razdijelio njegove tajanstvene istine i apokaliptična predviđanja smatrao je potrebnim udariti u bubanj.« List dalje piše: »Ne možemo se odreći domoljubne dužnosti (...) da opomenemo građane, naročito pak poštene Bunjevce, koji su se uvijek domoljubno osjećali i s Mađarima živjeli u jedinstvu i slozi na potrebni oprez«.

25. srpnja 1914. – *Neven* piše da po novom popisu na Tompi-Kelebiju ima 795 Hrvata i 199 Srba. Srbi na Kelebiju imaju svoju školu, koju pohađa 25 djece. S druge strane pak, hrvatski mališani, kojih je najmanje četiri puta toliko, nemaju svoju školu, gdje mogu čuti svoju materinsku riječ.

26. srpnja 1919. – *Neven* piše da je u dvorani Muzičke škole u Subotici otvorena izložba mladih umjetnika iz Hrvatske, koja traje do 3. kolovoza. Konstatira da je izložba bila lijepo posjećena i da je prodano više slika.

28. srpnja 1921. – *Neven* piše da je jedan mladić, poslije kupanja u Paliću, potražio okrepu u gazda Marka (**Marka Stipića**), zakupnika štranda. Mladić nije bio zadovoljan uslugom i nastala je tuča: »Kraći kraj je izvukao jadni mladić, a to možda zato, što je bio manje oboružan za borbu – osim plivačkih gaćica naime nije na sebi i kod sebe imao ništa«.

29. srpnja 1926. – *Neven* piše da je prošlih dana veliki župan Bačke oblasti sa sjedištem u Somboru **Milivoj Petrović** pozvao na dogovor predstavnike svih kulturno-prosvjetnih ustanova i političkih stranaka u Somboru radi dogovora o zajedničkom potpomaganju postradalima od poplave u Podunavlju. Sve su političke stranke dobile poziv, izuzimajući mjesnu organizaciju Hrvatske seljačke stranke. Zbog toga su članovi i pristaše ove stranke (radičevci) povećali samostalnu akciju »kako bi se što prije moglo pomoći braći nastradaloj od poplave« (tj. šokačkim Hrvatima). Istovremeno, **Toniki Bošnjaku** »dodijalo« je što ni poslije godinu dana od dogovora s radikalima »nema ništa od somborskog sporazuma«, što je od toga takorekuć »ostao samo sir«. **Blaško Rajić** je iz Subotice urgirao Bošnjaku da nešto uradi po tom pitanju, te je odlučeno da do velikog župana odu dvojica Bošnjaka, dvojica Firanja, Parčetić i Buljovčić i da mu kažu: »Neka izvrši obećanja ili svaki sebi!«.

TRAJNO SJEĆANJE na žetvenu svečanost

Izišao je 11. broj ilustriranog časopisa Udruge bunjevačkih Hrvata za kulturu življenja revija *Dužijanica*. Kao i ranije, revija donosi detaljan pregled zbivanja održanih u okviru lanske manifestacije *Dužijance*, od blagoslova žita na Markovo do proštenja na Bunariću. Naglasak je na središnjoj proslavi *Dužijance*, a možete saznati i kako je bilo na *Takmičenju risara*, okolnim, seoskim dužijancama, likovnim i slamarškim kolonijama i izložbama, književnoj večeri, »priskakanju vatre«, »pucanju bičevima«...

Pregled godine

U reviji su slikom i riječju zastupljene i druge aktivnosti UBH-a *Dužijanica*, poput sastanaka, radionica, sudjelovanja na sajmovima i manifestacijama. Poseban akcent u ovom broju stavljen je na događaj kojim je *Dužijanica* drugi puta izišla izvan svojih matičnih, subotičkih okvira – u pitanju je njezino prošlogodišnje gostovanje u Baji (Mađarska). Registrirani su i događaji koji imaju tematski dodir s *Dužijancom*, a nisu dio njezina programa ili rada Udruge, poput izložbe fotografija **Pavla Surovog** u europskoj prijestolnici kulture 2022. Novom Sadu, na kojoj je tematizirana i bunjevačka nošnja.

Promišljanja

Za razliku od dokumentarnog dijela, prvi dio časopisa posvećen je promišljanjima o različitim aspektima *Dužijance*, kao vjerske i kulturne manifestacije. U poglavlju Duhovnost vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov** piše o tomu koliki je značaj kolektivne, društvene te osobne, pojedinačne odgovornosti.

O pitanju kreativnosti u izražavanju pripadnosti etno-zajednici putem odjeće piše **Anita Đipanov-Marijanović** iz Monoštora, o potrebi otvorenja »Muzeja kruna« piše **Marinko Piuković**, a muzikolog **Miroslav Stantić** bavi se operom *Dužijanica* **Josipa Andrića**.

Revija donosi i dva intervjua – s državnom tajnicom, pripadnicom rusinske nacionalne zajednice **Olenom Papuga** te projektnom menadžericom dr. sc. **Jadrankom Stantić**.

Kao svojevrсни hommage prošle godine preminulom bačkom hrvatskom književniku **Lazaru Franciškoviću**, u poglavlju Spisateljski izričaj objavljen je njegov esej *Romor klasova*.

»Uz obilje dobrih fotografija, zanimljivih tekstova i priloga, nadamo se da ćete uživati čitajući ovu Reviju i da će vas, kao zapis o jednom vremenu i ljudima, ona trajno sjećati na *Dužijancu* 2021. godine«, navodi u uvodniku urednica časopisa **Nela Skenderović**.

Po cijeni od 300 dinara časopis se može kupiti na predstojećim manifestacijama *Dužijance*, u sjedištu UBH-a *Dužijanica* pri župi sv. Roka (Beogradski put 52) te pojedinim župama u Subotici.

Objavu ovog broja revije pomogli su Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama kao i tiskara *Rotografika* i poduzeće *Salaš 024* iz Subotice.

D. B. P.

Međunarodna smotra folklor

Bunjevački plesovi u središtu Zagreba

Bunjevački Hrvati iz Bačke ponovno su se predstavili na Međunarodnoj smotri folklor u Zagrebu, najvećoj i najprestižnijoj manifestaciji takve vrste u Hrvatskoj. Bili su to folkloristi HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice koji su sudjelovali na ovogodišnjoj, 56. Smotri, koja je održana od 20. do 24. srpnja. U Zagrebu je nastupio samo dio HKC-ova ansambla (25 članova skupa s glazbenicima) budući da je dio plesača istoga vikenda sudjelovao na *Dužijanci u Novom Sadu*.

Predstavljajući se bunjevačkim plesovima, Subotičani su u okviru smotre održali više nastupa. S nastupima su počeli u petak na pozornici *Gradec* u središtu Zagreba, sudjelujući u dijelu programa koji je za temu imao tzv. momačko nadigravanje. Zanimljivo je da su na kraju ovog programa svi sudionici večeri imali zadaću plesati na glazbu *Bunjevačkog momačkog kola*. Ovu večer uživo je prenosila Hrvatska radiotelevizija. No to nije sve, iste večeri u Gradecu je održana i radionica »Plešite s nama« na kojoj je publika imala priliku naučiti dvije bunjevačke igre – *Slamarsko kolo* i *Čuč kolo*.

Sutradan, folkloristi HKC-a nastupili su u programu »Folklorna šetnica«, gdje su plesali i svirali na više lokacija u središtu Zagreba. Od Smotre su se »oprostili« u nedjelju nastupom na završnom koncertu, ponovno na platou *Gradec*.

»I publika i drugi sudionici manifestacije, ali i pratitelji na Facebook stranici Smotre pokazali su lijep interes za naše plesove i nošnju«, kaže voditelj Folklornog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo* **Marin Jaramazović**.

Na ovogodišnjoj Smotri sudjelovali su folkloristi iz 14 zemalja svijeta. Bilo je ukupno 530 sudionika, od čega oko 200 iz Hrvatske. Ostali sudionici bili su iz Alžira, Austrije, Češke, Grčke, Italije, Mađarske, Njemačke, Poljske, Portugala, Sjedinjenih Američkih Država, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije. Festivalski dio ovogodišnje Smotre bio je posvećen temi »Tradicijska baština između Srednje Europe i Mediterana«.

D. B. P.

Županjsko kazališno ljeto

Ča Grgina huncutarija na plus 40

Usklopu manifestacije *Županjsko kazališno ljeto* protekloga vikenda predstavila se Dramska skupina HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice s komedijom *Ča Grgina huncutarija*. Predstava je rađena po tekstu **Marjana Kiša**, koji potpisuje i režiju. Subotičani su nastupili na Ljetnoj pozornici tamošnje dvorane *Mladost*.

»Gostovanje je obilježilo fantastično gostoprimstvo kojim smo dočekan, publika, koja je ispunila gledalište do posljednjeg mjesta i temperatura na kojoj smo igrali predstavu +40. Naravno i druženje, pjesma i karaoke do svitanja. Naša glumačka ekipa oduševila je publiku u teškim uvjetima, a zahvaljujemo se i sjajnoj ekipi Kazališta Županja na gostoprimstvu«, objavili su Subotičani nakon gostovanja.

H. R.

Završen 29. Festival europskog filma Palić

Novi horizonti

*Svoju regionalnu premijeru na Paliću imao je hrvatski film **Stric**, a odličnu posjećenost imala je i specijalna projekcija **Murine**, ovogodišnjeg dobitnika MIOB New Vision nagrade*

Ovogodišnji, 29. Festival europskog filma Palić u svojim natjecateljskim selekcijama nastojao je predstaviti najzanimljivija aktualna filmska ostvarenja sa Staroga kontinenta. Nagradu **Zlatni toranj** za najbolji film u Glavnom natjecateljskom programu dobila je **Magnetna rezonanca** u režiji proslavljenog rumunjskog dobitnika **Zlatne palme** **Cristiana Mungiu**a, kao »složen i potresni prikaz pukotina u društvu kapitalizma i migracija«.

S dva filma u glavnim programima i specijalnom cjelinom »Ukrajina u fokusu«, ovogodišnji FEF Palić velikim dijelom protekao je u znaku ukrajinskog filma. Debitantski **Pamfir Dmytroa Sukholytkyyja-Sobchuka**, dobitnik **Palićkog tornja** za najbolju režiju, jest ambijentalno režirana drama s brojnim grupnim scenama koje prati kamera iz ruke, o napetom odnosu oca i sina u nestabilnom okruženju kriminala, šverca, nemaštine i nadolazećih ratnih sukoba. Poganski festival s folklornim maskama u filmu podcrtava jezu i nelagodu nesretnih junaka.

U programu »Paralele i sudari« međunarodni žiri kritike nagradu za najbolji film dodijelio je ukrajinskoj **Viziji leptira** mladog **Maksyma Nakonechnyija**. Obrađujući temu ratnog silovanja i osobne dileme junaka, ovo ostvarenje, prema mišljenju žirija, »filmskim sredstvima aktualna događanja u Ukrajini prenosi na moderan i suvremen način«. Opori prikaz sivila malog grada i korozivnog kriminala ponudio je iznenađujuće iskren i realističan **Nosorog** **Oleha Sentsova** u programu »Ukrajina u fokusu«.

Prikazani su i **Zatrti Franka** mađarskog redatelja **Gábor Fabriciusa**, o pjevaču punk grupe koji 1983. dospi-

Magnetna rezonanca

Stric

jeva u psihijatrijsku bolnicu policije u Budimpešti i dvije sjajne poljske intimističke drame: **Budale** **Tomasza Wasilewskog** i **Tiha zemlja** **Age Woszczynske**. Ljupka visokobudžetna komedija s elementima fantastike, **Dodo** (Francuska/Grčka) **Panosa H. Koutrasa**, potvrdila je vitalnost grčkog filma. Zapaženi su bili i mađarska horor-fantazija **Park duša** **Róberta Odegnála** i **Illésa Horvátha** i povijesno-religijska drama smještena u 1950-u, **Stradanje** **Károlya Eperjesa**.

 Vizija leptira

 Murina

Hrvatski filmovi

Odličnu posjećenost imala je specijalna projekcija *Murine* (Hrvatska/Brazil/SAD/Slovenija), drame odrastanja s elementima podvodnog filma mlade **Antonete Alamat Kusijanović**, s **Darijom Filipović**, **Leonom Lučevom**, **Danicom Ćurčić** i **Clifom Curtisom** u glavnim rolama.

Murina je ovogodišnji dobitnik MIOB New Vision nagrade na FEF Palić, koja se dodjeljuje europskim filmovima novih talentiranih redatelja s izuzetnim kinematografskim pristupom i umjetničkim rukopisom. **Alamat Kusijanović** uz novčanu nagradu dobiva i poziv za prikazivanje filma na festivalima članova MIOB mreže.

Prema ocjeni žirija, film iskazuje »suptilan, ali snažan stav o mizoginiji i osobnim izborima«, dok je redateljica Alamat Kusijanović putem video snimke poručila da se nada skorašnjem dolasku na Palić.

Na prepunoj projekciji u kinu *Abazija* u okviru »Paralela i sudara« održana je regionalna premijera filma *Stric* (Hrvatska/Srbija) mladih i ambicioznih **Davidu Kapca** i **Andrije Mardešića**, čija je projekcija ponovljena i su-

tradan. Bizarna saga o obiteljskim ritualima koji prerastaju u noćnu moru, sa sugestivnim i sigurnim **Mikijem Manojlovićem** u glavnoj ulozi, *Stric* je sjajno stilizirana groteska inspirirana, kako ističu autori, opusom **Quentina Tarantina**.

Odličan odziv imala je i projekcija obiteljske drame *Plavi cvijet* (Hrvatska/Srbija), prošlogodišnjeg pulskog laureata **Zrinka Ogresta**, koji je dobitnik novoustanovljene nagrade AFIFS (Asocijacija filmskih festivala Srbije) u kategoriji manjinske koprodukcije. Ogresta je bio na Paliću gdje je primio ovu nagradu.

Visoki umjetnički dometi

Kao jedan od vrhunaca festivala pokazao se mađarski *Nježno* u korežiji **Lászlóa Csuja** i **Anne Nemes**. Temeljno pripremljena i dosljedno i točno režirana igrana struktura, u kojoj glavne uloge tumače naturščici – body-builderi u stvarnom životu – kombinira uvjerljivo realističan i poetski pristup drami o osjećajnoj i povučenoj Edini, snažnoj ženi mekog srca.

Po visokim umjetničkim dometima istaknuo se i *Rimini* slavnog austrijskog redatelja **Ulricha Seidla**. Film govori o šarmantnom šlagerpjevaču **Richiju Bravou**, nekadašnjoj velikoj glazbenoj zvijezdi u Italiji

koja danas zabavlja ponajviše gošće i vlastite obožavatelje, živeći i od napojnica za ljubavne »usluge« vremenim ženama željnim nježnosti. Iznenadni dolazak kćeri koju godinama nije viđao niti za nju plaćao alimentaciju, dovodi junaka u krizu, koju on rješava dostojanstveno i s humorom, snalazeći se iznova na svoj »alternativni« način. Zbližavanje s kćeri i njezinim prijateljima, izbjeglicama bez prebivališta, međutim, izmiče kontroli.

Dobitnici ovogodišnjih nagrada *Aleksandar Lifka* za izuzetan doprinos europskoj kinematografiji su pisac, scenarist i redatelj **Dušan Kovačević** (u kategoriji domaćih stvaralaca) i francuski redatelj **Michel Hazanavicius** (u kategoriji inozemnih stvaralaca). Ove godine drugi puta dodijeljena je i regionalna nagrada *Aleksandar Lifka* čiji je dobitnik hrvatski i jugoslavenski glumac **Igor Galo**. Nagrada *Underground Spirit* za izuzetan doprinos na polju nezavisnog filma uručena je **Istvánu Borbásu**, švedskom snimatelju i direktoru fotografije.

Ovogodišnja nagrada publike *Gorki list* pripala je belgijskoj drami *Blizu* redatelja **Lukasa Dhonta**.

Ivana Kronja / Foto: FEFP, HAVC

Proslava tekijjskih proštenja započela »Malim Tekijama«

Uoči spomendana svetih Joakima i Ane, 25. srpnja, tekijjski hodočasnici iz Petrovaradina, ostalih župa Petrovaradinskog dekanata te iz Novog Sada i okolice, kao i svake godine započeli su ovogodišnju proslavu tekijjskih proštenja. »Male Tekije« slavile su se dva dana sakramentima ispovijedi i euharistije, te duhovnom okrpom za koje je svetište Gospe Tekijske odlično utočište u vrućim srpanjskim danima.

Svetu misu predslavio je vlč. **Luka Ivković**, župnik u Beočinu, Čereviću i Srijemskoj Kamenici.

»U metežu, priči, odsutnosti svakodnevlja ne možemo kvalitetno čuti Božju riječ, koju valja promišljati i u život je provoditi. Kada ulazimo u Božju kuću, pozdravljamo

našega Boga poklekom desnog koljena uz lijevu petu, iz dubokog poštovanja prema Njemu, u smirenosti i sabranosti. Kad započne sveta misa, od nas se zahtijeva tišina, bez opterećenja stvarima koje smo trebali ostaviti kod kuće. Svatko od nas se može posramiti, jer nismo uvijek sabrani pred Gospodinom. Šutnja je nekada bolja od propovijedi, govora ili homilije«, kazao je u homiliji Ivković.

Poruku večeri, naslonjenu na Isusovu prisposobu o mudrim i ludim djevicama, a ustvrdivši da čovjek najčešće moli za jakost, krotkost, stpljivost, mir, slogu, nadnaravnu ljubav, poslušnost, stalešku čistoću, svoje posvećenje i dobar odgoj djece, propovjednik je sažeo: »Dodimo otvorena i spremna srca svojem Bogu, kako bi se nastanio i učinio čudesna djela u našim životima, kako On to želi i provida. Jedino Bogu otvoreni, kada prihvaćamo to što ne možemo učiniti, rastemo u svetosti«.

Svetu misu je glazbeno animirao mješoviti pjevački zbor Župe Presvetog Trojstva iz Srijemskih Karlovaca, skupa s petrovaradinskim pjevačima, a za orguljama je bio **Zvonko Tadić**.

Nakon mise, a prije otpusta, upriličena je nanovo procesija sa svijećama, po stazi križnoga puta u prostoru svetišta, tijekom koje su pjevane marijanske pjesme.

Na sam dan spomendana služene su mise na mađarskom i na hrvatskom jeziku. Misu na hrvatskom predslavio je preč. **Marko Loš**, župnik župe sv. Roka u Petrovaradinu i upravitelj župe u Srijemskim Karlovcima.

M. Tucakov

Crkva sv. Ane u Neštinu

Svečano proštenje uz svijeće i akumulator

Patronica filijalne crkve sv. Ane u Neštinu, malome mjestu u srijemskom Podunavlju, na padinama Fruške gore, proslavljena je 26. srpnja vrlo svečano. Svetu misu proštenja prikazao je župnik Čerevića **Luka Ivković**, koji duhovno skrbi za katolike u ovome mjestu, koje se geografski i crkvenopravno nalazi u Srijemu, no administrativno je u Općini Bačka Palanka. Više od pedeset vjernika iz ovoga mjesta, Čerevića, Beočina i Srijemske Kamenice, te iz Novog Sada, a napose zborashi koje je na orguljama pratio stolar orguljaš **Ivan Ber** iz Čerevića, uteklo se sv. Ani i molilo je za zagovor kod Gospodina za svoje obitelji, djecu i unuke.

»Ovo je veliki dan za sve nas, pogotovo što je ovdje male na zajednica, ali ne i ostavljena, čemu svjedočimo svi mi koji smo došli iz cijelog Podunavlja kako bismo ono što u sebi osjećamo međusobno podijelili«, kazao je u homiliji župnik Ivković.

»Bivajući ovdje skoro 11 mjeseci, ne vidjeh tolike vjere koliko u vas! Uistinu, Božja ruka je nad ovim mjestom, ruka koja nas prati da ostvarujemo Njegov naum. Pred nas se postavlja izazov da ono što čujemo u evanđelju ne odbacimo nego da, prihvaćajući volju Božju, ostvarujemo svoj vjernički život. Stoga ne smijemo dozvoliti da, kada odemo iz ove crkve, ne nastavimo drugovati s Bogom«, kazao je župnik.

Govoreći o srpljivosti i nadi sv. Ane i Joakima, župnik je, u osvrtu na evanđelje, kazao da je Božja promisao već izdaleka, po starcima, izvela čudesno djelo – da se rodi Marija. Podcrtao je tri stvari koje obilježavaju poruku sv. Ana i Joakima: obraćenje srca, vrijeme pokore i molitvu.

Nakon svete mise svi su se uputili u dom obitelji **Feltar** na čestitanje trima Anama, te bratski razgovor. Župnik Ivković se tom prigodom susreo s pomoćnikom pokrajinske tajnice za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goranom Kaurićem**, te mu izložio gorući problem ove crkve. Ona je, naime, nakon dva nasilna spaljivanja u proteklom desetljećima ostala bez strujnih instalacija. Enterijer je neka-ko osposobljen za služenje mise, no ona se služi uz svjetlost mobitela i svijeća, a instrument je priključen na akumulator. Kaurić je predstavio mogućnosti financiranja potreba vjerskih zajednica koje osigurava Tajništvo putem natječaja.

U Neštinu, po riječima vjernika, živi 21 katolička obitelj. Po posljednjem popisu 67 Neština, od 794 stanovnika, izasnulo se Hrvatima, koji su već više desetljeća drugi narod po brojnosti u ovom selu. Neštin je naselje s najvećim udjelom Hrvata i katolika u Općini Bačka Palanka i u srijemskome Podunavlju.

M. Tucakov

Na blagdan sv. Ilije 20. srpnja svečanim misnim slavlje proslavljeno je proštenje u Bođanima. Misno slavlje predslavio je bivši župnik vlč. **Josip Kujundžić** u koncelebraciji sa župnikom vlč. **Goranom Vilovim** i svećenicima bačkog dekanata.

»Svetom Iliji se nakon godina propovijedanja učinilo da njegov život nema uspjeha, a bio je svjestan i svoje grešnosti. Ilija pokazuje crtu svoje poniznosti: »nisam bolji«. A tko to od nas kaže i prizna nisam bolji, nisam dobar? Mi sami sebe često volimo staviti u prvi plan, sami sebe hvaliti i uzdizati. Učimo danas od svetog Ilije, priznajmo i sebi i drugima: nisam bolji. U svetoj ispovijedi priznajemo svoju grešnost, nije lako kleknuti pred svećenika i priznati svoje grijeh, svoje propuste, ali dolaskom na ispovijedi mi pokazujemo svoju poniznost«, rekao je u homiliji vlč. Kujundžić. Svečanom slavlju pridonio je župni zbor svojim pjevanjem.

A. Š.

Proštenje i srebrni jubilej

U subotu, 30. srpnja, svečanim euharistijskim slavljem bit će proslavljena Porcijunkula, patron franjevačke kuće *Domus pacis* kod Horgoša (Subotička biskupija). Istovremeno će se proslaviti i 25. obljetnica utemeljenja ove kuće, koja je u vlasništvu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda – franjevačkog samostana u Novom Sadu, a kroz čije je programe do sada prošlo više od 35.000 sudionika. Svečano euharistijsko slavlje na hrvatskom i mađarskom jeziku u *Domus pacis* predvodit će toga dana u 10 sati subotički biskup mons. **Slavko Večerin**.

M. T.

Velike Tekije

Biskupijsko svetište Gospe Snježne na Tekijama u Petrovaradinu poziva vjernike da se okupe oko Gospe i upute joj svoje zahvale i prošnje na mjestu na kojem se njena pomoć već toliko puta očitovala.

4. kolovoza

15 sati – prilika za svetu ispovijed

15 sati – sveta misa na staroslavenskom jeziku

17 sati – sveta misa na mađarskom jeziku

19 sati – pontifikalna sveta misa na hrvatskom jeziku s procesijom

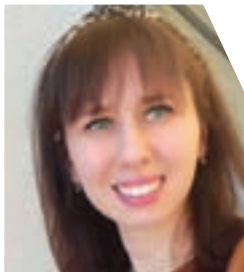
5. kolovoza

8 sati – pobožnost križnog puta

9 sati – pontifikalna sveta misa na mađarskom jeziku

11 sati – pontifikalna sveta misa na hrvatskom jeziku

19 sati – završna sveta misa na hrvatskom jeziku

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Blago je u vječnosti

Čovjek često smisao svoga života poistovjećuje s posjedovanjem, jer otkako postoji važno mu je da sakupi što više materijalnih dobara. Posjedovanje umanjuje njegove brige, omogućuje mu lagodniji život i određuje njegov društveni status. No, Bog na život ne gleda kao što gleda čovjek. Zato pred Bogom vrijedi neka drukčija vrsta posjedovanja u odnosu na onu koju čovjek smatra vrijednom i potrebnom. Ono što je pred Bogom vrijedno gledano je iz perspektive vječnosti, a ono što čovjek vrednuje odnosi se uglavnom samo na ovozemaljsko. Kršćanin pogled na život treba uskladiti s Božjim, tek tada može reći da je zaista Božji, Kristov, da razumije Kristov nauk i da nastoji po njemu živjeti. Dokle god se u životu vodi samo ovozemaljskim kriterijima pokazuje da, ili ne razumije ili ne mari za ono što nas je Krist poučio te se stoga ne može ni zvati Kristovim učnikom.

Čovjek je stvoren za vječnost

U evanđelju osamnaeste nedjelje kroz godinu ključna je rečenica: »koliko god netko obilovao, život mu nije u onom što posjeduje« (Lk 12,15). Što je život? I kako čovjeku život nije u onome što posjeduje kad se cijeli život vrti oko stjecanja imanja? Za Isusa život nije samo ovo vrijeme provedeno na zemlji, život tek u vječnosti uistinu započinje. Ovdje smo samo prolaznici. Vječnost je ono čemu streмимо i za čega smo stvoreni. Fokuseranost samo na ovaj život ostavlja u čovjeku prazninu koju materijalni imetak ne može popuniti. Stoga, koliko god posjedovao, osjeća da mu nešto nedostaje. Zato bogatstvo ne može čovjeku pružiti sreću kakva mu je potrebna. Može ga trenutno zadovoljiti prolaznim radostima, ali u konačnici osjećat će se isprazno, jer materijalno posjedovanje ga ne vodi u život kakav mu je Bog pripremio i za koji je stvoren.

Još prije nego mu se Bog objavio jasno da ga može spoznati, čovjek je prepoznavao Božje tragove oko sebe i tragao je za onim koji ga nadilazi, tragao je za Bogom. Tako smo stvoreni da tražimo i trebamo Boga, a tek u njegovoj blizini osjećamo se sretno i ispunjeno. Božja blizina daje nam mir i sigurnost. Postajemo manje zabrinuti za ovozemaljsko, jer znamo da je sve u Božjim rukama, a na nama je samo da ne budemo od Boga daleko.

Pohlepa je izvor mnogim grijesima

Isus poručuje: »Klonite se i čuvajte svake pohlepe« (Lk 12,15). Onaj tko brine samo za materijalno posjedovanje vrlo lako postaje pohlepan. Koliko god posjedovao, nikad mu nije dosta, stalno hoće više. U toj gramzivosti ne preže od toga da prevari, ukrade, povrijedi drugoga. Pohlepa postaje izvor brojnih drugih grijeha. Tako zarobljen pohlepom i okrenut materijalnom sve je udaljeniji od Boga, a tako i od vječnog života. No, on ne pronalazi sreću ni u ovom svijetu, jer mu pohlepa ne da mira. Stalno je nezadovoljan, budući da stalno misli kako mu to što ima nije dovoljno.

U pravu smo ako mislimo da među nama ima malo onih koji su suviše okrenuti materijalnom te, iako bogati, stalno teže još većem bogatstvu. Iako možda ne spadamo među one koji mnogo imaju, ipak smo u opasnosti da zbog ovozemaljskog ugrozimo vječno, da i nas obuzme pohlepa, koja će nas odvesti u druge grijeh. Koliko god posjedovali, kako god nam išao posao i pružale se mogućnosti, kršćanin uvijek mora znati da je na ovome svijetu samo u prolazu. Život nije ovdje nego u vječnosti, te tako treba i živjeti ovozemaljski život. Naše se blago ne nalazi u posjedovanju materijalnog nego u dobrim djelima, molitvama, sakramentima, u ljubavi koju pokazujemo Bogu i bližnjemu u strpljivom nošenju svoga križa.

Dužionica u Gradini

Složni i zahvalni salašari

Dužionica 1964.

Somborski Hrvati Bunjevci skoro devet desetljeća organiziraju *Dužionicu* – manifestaciju kojom javno zahvaljuju Bogu za uspješno obavljenju žetvu, bogat rod i kruh od novog brašna. Oni stariji pamte i godine kada su osim centralne gradske organizirane i *Dužionice* na Bezdanskom putu, Nenadiću i Gradini. Bilo je tako sve do početka 90-ih kada je ta tradicija prekinuta. Salašari u Gradini sada imaju želju ponovo organizirati svoju *Dužionicu*. Ove godine nisu uspjeli u tome, ali se nadaju da će naredne godine završetak žetve proslaviti na misi u svojoj kapeli.

Nama je to bio dobar povod za priču o tome kakva je nekada bila *Dužionica* u ovim salašima.

Prvi puta proslava *Dužionice* u Gradini bila je 1964. godine. Gradinci su imali želju, ali i strepnju hoće li moći sami organizirati *Dužionicu*. Obratili su se zato župniku **Ivanu Jurigi**, koji ih je podržao i pomogao pripremu proslave. Već te godine u Gradini je organizirano pet pari risara i risaruša, a misa zahvalnica održana je u crkvi Presvetog Trojstva u Somboru. Do grada se išlo fijakerima koji su bili ukrašeni vijenicima od žita i s cvijećem. Sudionike *Dužionice* župnik Juriga dočekao je pred crkvom, što je za mlade u nošnjama bila posebna čast. Na toj prvoj *Dužionici* Gradinci su imali uz bandaša **Stipana Beretića** i dvije bandašice: **Mariju Bogišić** i **Mariju Pe-**

kanović. Ostalo je zapisano u knjizi *Somborske žetvene svečanosti* da su te godine risari bili **Stipan Pekanović**, **Gabrila Kuntić**, **Stipan Bogišić**, **Janja Anišić**, **Ivan Cigić Parčetić**, **Irenka Bošnjak**, **Marko Parčetić** i **Jovana Bošnjak**. Krunu za tu prvu *Dužionicu*, a i za nekoliko narednih, plela je **Ilonka Parčetić**.

Nakon prve *Dužionice* sve je bilo lakše, jer su se Gradinci rado uključili kako u pripremu tako i u proslavu. Momci su sebi tražili cure koje bi s njima išle u paru, spremala se nošnja, vlastita ili posuđena, organizirali su se oni koji će brinuti o ručku, glazbenicima. Svaki par donosio je meso i kolače, a za piće se sakupljao novac u salašima. I svaki puta risarski ručkovi bili su svečani. Mise su držane u kapeli u salašima. Svećenici koji su držali mise ostajali su poslije toga i na ručku.

Risari i risaruše u nošnjama bili su do navečer. Do igranke. Prvo kolo odigrali su u nošnji. Dočekala bi ih puna dvorana Doma kulture, ne samo salašara iz Gradi- ne već i gostiju iz drugih salaša i grada. Posebno su zva- ni mladi s Nenadića i Bezdanskog puta, koji su također pravili svoje salašarske *dužionice*.

I tako je bilo sve do 1989. godine kada je održana posljednja *Dužionica* u Gradini. I te posljednje godine nije bio problem naći mlade koju su s ljubavlju odjenuli noš- nju, išli u povorci risara i risaruša, bili na misi i nakon

Dužionica 1966.

toga na risarskom ručku i igranci. Nije postojao ni neki poseban razlog da se tada s tom tradicijom prekine. Onda su došle '90., pa se o *Dužionici* više nije ni razmišljalo. Išlo se na centralnu proslavu u Hrvatski dom i na misu u crkvu Presvetog Trojstva u Sombor.

Ove godine je grupa mladih Gradinaca odlučila ponovno oživjeti nekadašnji običaj. Kažu: ima ih, ima i djece, ostali su na svojim salašima i žele biti generacija koja je vratila običaj svojih predaka. Nemaju više Dom kulture, ali je nekadašnja škola obnovljena, pomogli su i oni oko sređivanja, pa ima mjesta i za ručak i igranku. Ima i sloge da se zajednički pripreme za *Dužionicu* poput onih iz 60-ih godina.

Z. V.

Dužionica 1989.

Dok šetamo Strossmayerovom...

Istražio je i napisao zanimljivu biografiju svog djeda Ádáma Kudlika, koji je rođen u Subotici 1858. godine, izučio je stolarski zanat, a potom dio života stjecao iskustvo u mnogim gradovima tadašnje Austro-Ugarske. Bilo bi dugo nabrojati ih, ali spomenimo Zagreb, Beč, Budimpeštu... Vratio se 1893. godine u Suboticu i otvorio stolarsku radionicu. U to vrijeme je već stekao veliko iskustvo u izradi cimbara, te se u novootvorenoj radionici tome posvetio, a zatim narednih godina proširio ponudu glazbenih instrumenata i postigao još zapaženiji uspjeh.

Prva Kudlikova subotička radionica nalazila se u blizini crkve sv. Terezije, potom pored Zanat-ske komore, a u Strossmayerovu ulicu u lokal na fotografiji preselio ju je 1906., gdje je radio nekoliko godina.

Palaču na jedan kat u Strossmayerovoj 20, s lokalima u prizemlju, izgradio je 1881. godine trgovac **Mór Kunecz**, čiji su inicijali, kao i godina izgradnje objekta, i danas upisani u dekoraciji od kovanog željeza na ulaznoj kapiji. Sačuvana je autentična dekoracija fasade.

Stari obiteljski albumi, osim što čuvaju fotografije predaka, ponekad prikazuju i izgled kuća i dijelova grada u prošlosti, što je od značaja i za povjesničare i kroničare. Gornja fotografija je jedna od takvih obiteljskih uspomena jer otkriva kako je 1906. godine izgledao dio fasade palače koja danas nosi broj 20 u Strossmayerovoj ulici u centru Subotice, i što se nalazilo u jednom od lokala. Za povijest grada fotografija je od važnosti iz još jednog razloga: zabilježila je vrijeme kada se na ovom mjestu nalazila nadaleko poznata radionica za izradu glazbenih žičanih instrumenata **Ádáma Kudlika**, čije se ime i danas spominje među tamburašima, violinistima ili sviračima cimbara.

Za ovu rubriku, snimku od prije 116 godina ustupio je **Ernő Arnold**, unuk Ádáma Kudlika (po majčinoj rodnoj liniji), veliki zaljubljenik u fotografije, kojima se prije selidbe u inozemstvo profesionalno bavio ovdje u Subotici. Ernő Arnold je i autor tekstova o povijesti svoje obitelji.

Mata Zoljar

U ovom broju našeg tjednika objavljujemo fotografiju i jednu životnu priču iz južnog Banata, točnije iz Starčeva. Na slici snimljenoj početkom pedesetih godina dvadesetog stoljeća, u svom dvorištu s unukom **Anom** u naručju pozira **Mata Radočaj** (1889. – 1972.) u mjestu poznat po obiteljskom nadimku **Zoljar**, još uvijek karakterističnom i za njegove potomke.

Čitavu ovu familiju Starčevci su nazivali Zoljarima zbog bavljenja pčelarstvom, jer je lokalni naziv za pčelu nekoć bio zolja. Primjerice, publicist **Toša Iskruljev** prije oko pedeset godina, pišući feljton *Kroz naš južni Banat* za list *Jugoslovenski dnevnik*, spomenuo je da **Marko Radočaj**, Matin stric, uzgaja stotinu pčelinjih zajednica i u toj grani gospodarstva u Starčevu prednjači.

Mata je rođen u obitelji **Paje Radočaja** i **Julijane**, djevojački **Rajković**, koji su pored njega imali sina **Josipa** i kći **Milku**. Oženio je 1907. godine **Katu Žalac** i s njom izrodio troje djece: **Sofiju**, udanu **Pavlović** (1908. – 1991.), **Mariću**, udanu **Vilček** (1924. – 2001.) i **Paju Radočaja** (1928. – 1999.). Supruga **Kata** iznenada ga je napustila 1957. i Mata je tada ostao udovac.

Kao mladić tijekom Prvog svjetskog rata bio je u austro-ugarskoj vojsci kao i većina svojih vršnjaka. Borio se na ratištima diljem tadašnje države. Nije poznato je li bio ranjen, ali je određenih posljedica očito bilo zato što je povremeno znao biti u bolnici.

Premda su Zoljarovi imali dosta zemlje i trebalo je raditi na poljoprivredi, Mata je svoj život posvetio pčelama i pčelarstvu. U to se doba samo nekoliko obitelji u Starčevu time intenzivno bavilo, a med im je donosio i dobre prihode.

Sjećanja starčevačkog kroničara **Vinka Rukavine**, koja su poslužila pri pisanju ove priče, govore da je Mata Radočaj imao i specijalna kola za prijevoz košnica koji je ovisio o bogatstvu pčelinje paše. On je također često govorio da je med »na osovini«, što znači da pčele stalno treba seliti. Koristio je i posebno napravljenu i vrlo brzo rasklopivu dr-

venu kućicu koja je preseljavana skupa s košnicama.

Prije početka cvatnje bagrema Mata bi sa svojim pčelama i kolibom odselio negdje kraj sela Mramorka na sam rub Deliblatske peščare koja je bila bogata bagremovom šumom. Nakon bagremove paše vraćali su se sve bliže kući u polje gdje se očekivala suncokretova paša, zatim bosiljak, koji je rastao po strništima nakon kosidbe ječma i žita. U to vrijeme počinjalo je i čuvanje bostana, tako da je Mata bio od dvostruke koristi što je bio u polju, jer je usput vodio brigu i o bostanu.

Pored pčelarstva on je bio ponosan i na preostali dio svog gospodarstva. Uvijek je imao dobre debele svinje, puno dvorište kokoši, a na ambaru mnoštvo golubova. Oko kuće, a i u samoj avliji bilo je dudova, pa je za vršidbu stizala i svježa rakija dudinjara koja je bila osobitog okusa, jer je Mata u nju dodavao meda. Znali su se koji put radnici našaliti s njime, pa reći da mu je slaba rakija, ali im je on spretno odgovorio: »Potegni samo, stići će ona tebe«. O njegovoj pučkoj dosjetljivosti i maštovitosti govori i to da je **Balintu Vujkovu** u pero kazivao priču pod nazivom *Sve lenštine raniť i Bogu je teško*, koja je uvrštena u zbirku hrvatskih narodnih pripovijedaka iz Vojvodine *Do neba drvo*, objavljenu 1963. godine.

Zoljarova je kuća bila skoro zadnja u selu i tako često na udaru lopova i razbojnika, naročito u doba pred Prvi svjetski rat i nakon njega. Iz tog razloga oni su uvijek imali dobrog psa čuvara, a kuća se s prvim sumrakom dobro zatvarala i zaključavala.

Premda je Mata bio pomalo šutljiva osoba, volio je djecu, pa kad bi se skupili kod Zoljarovih obično je rekao svoj snahi **Rezi** da im izvadi meda na tanjur da se počaste, što je uvijek kod mališana dočekano s oduševljenjem. Ako nije bilo čistog meda, tu je bio apleger, tj. vosak s medom nalik na žvakaće gume. Smrću deda Mate i njegovog sina Paje pčele nije imao tko naslijediti i tradicija pčelarstva kod Zoljarovih lagano se ugasila, a ime je i danas ostalo.

Dalibor Mergel

15 godina Etnokampa

Gotovo da nema djeteta u hrvatskoj zajednici u Subotici koje nije čulo, ali i boravilo na nekom etnokampu Hrvatske čitaonice. Ove godine bit će održan petnaesti put!

Ako vas interesiraju neki detalji, za vas smo doznali sljedeće:

Termin je već zakazan: od 22. do 26. kolovoza 2022.

Lokacija također: u prostorijama i dvorištu DSHV-a u Subotici.

Radionice su osmišljene: najviše ima onih kreativno-manualnih, ali pripremljene su i ostale – folklor, moderni ples, tamburaška, dramska, recitatorska, duhovna, kuharska, tradicijsko pjevanje...

Voditelji radionica i aktivnosti: volonteri, obaviješteni i animirani uveliko pripremaju svoje zadaće.

Prijave djece su u tijeku: primaju se do 12. kolovoza putem telefona, vibera ili whatsapp 069/1017090 (**Bernadica Ivanković**), a može i e-mailom na: bernadica@gmail.com.

Uzrast: osnovci

Izlet osmišljen i dogovoren: ali za sada ostaje u tajnosti.

Participacija (minimalna i nepromijenjena): kao i prethodnih godina – svega 1.000 dinara. No, to nikako nije ograničavajući faktor te ako netko nije u mogućnosti platiti neka se svakako slobodno javi.

Organizator, svima poznat: Hrvatska čitaonica iz Subotice.

Suorganizator, već više od desetljeća: Gradska knjižnica Subotica.

Pokrovitelji, sponzori i ljudi dobre volje polako se okupljaju i tek će ih biti, no, spomenimo ovoga puta one najveće: Grad Subotica, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatsko nacionalno vijeće i NIU *Hrvatska riječ*.

Završna priredba i prodajna izložba uradaka nastalih u etnokampu, kao i svake godine: posljednjeg dana, u petak, 26. kolovoza, u 18 sati.

Kako je sve počelo?

Prvi Etnokamp održan je 2008. godine. U njemu je sudjelovalo dvadesetak djece. Osmislila ga je i započela **Katarina Čeliko-vić**, a održan je u prostorijama i dvorištu Hrvatske čitaonice uz poneki izlet i terenski rad.

Već naredne godine organizaciji se priključila Bernadica Ivanković (koja i danas organizira etnokamp) te nekolicina učiteljica i odgojiteljica. Broj sudionika se povećao na trideset.

Narednih nekoliko godina broj sudionika, ali i volontera, polako je rastao pa je ubrzo i prerastao prostor Hrvatske čitaonice te je 2014. održan u župi sv. Roka u Subotici za oko 80 djece. Već naredne 2015. je bilo stotinu djece, a od 2016. do danas se redovito odvija u prostorijama DSHV-a.

Tko su bili sudionici Etnokampa?

U Etnokamp su dolazila djeca osnovnoškolske dobi pretežito iz Subotice. Bilo nas je i iz svih okolnih sela te Sombora, Novog Sada, Bača, Plavne, Beograda, Lemeša, Despotova, ali i iz Osijeka, Zagreba, s Hvara kao i iz Mađarske, Austrije, Njemačke, Španjolske, Engleske... Mnogi su drugari dolazili na raspust u Suboticu, kod svojih majki i dida baš koncem kolovoza kako bi sudjelovali u Etnokampu.

Tko su voditelji radionica i volonteri Etnokampa?

Tko god je želio pomoći mogao je biti volonter i voditelj radionica. A mnogi su željeli, bilo nas je od 14 do 77 godina. Bile su i naše odgojiteljice, učiteljice, mame, tate, majke... a nakon nekoliko godina djeca koja su po godinama prerasla biti polaznicima Etnokampa postala su volonteri, jer nisu htjeli prestati dolaziti u Etnokamp. Tako sada imamo mnogo volontera koji su nekada i sami bili sudionici kampa. Lijepo je to što smo ostali skupa. Od početnih nekoliko volontera sada u Etnokampu bude oko 65 osoba, zaduženih za različite poslove, sve jednako važne i odgovorne, kako bi nam svima uvijek bilo lijepo.

Kamo se sve išlo na izlet?

Svake godine išli smo negdje na izlet, obično na neki salaš. Obišli smo sva okolna mjesta. U početku je to bilo lako organizirati, a kasnije, kad je broj sudionika značajno pora-

stao, bila su nam potrebna barem dva autobusa. No, i tada se našlo dobrih ljudi koji su nas primili u goste.

Što smo sve naučili u kampu?

Naučili smo mnogo o nama, Hrvatima sa sjevera Bačke – o našoj tradiciji, baštini i identitetu. Učili smo o svatovskim, običajima *kraljica*, *betlemara*, kako se prave bičevi, ali i puca njima. Naučili smo plesati razne narodne igre. Neki od nas su se okušali i u sviranju tambure, ali i drugih tradicijskih glazbala kao gajdi, frule. Pjevali smo duhovne, ali i tradicijske pjesme, imali svete mise, ispovijedi. Naučili smo heklati, šivati, šlingovati, piliti drvo, betonirati i druge vještine koje nismo imali prigodu drugdje isprobati. Pravili smo i razne predmete od recikliranog materijala. Naučili smo izrađivati predmete u tehnici slame. Imali smo i kuharsku radionicu gdje smo sami zakuhali tijesto i razvijali ga za *nasuvo*, *barát fűle* (*taške*), peklili smo i palačinke, gurablice, pravili kiflice, pogačice, *lakumiće*, taranu, *gomboce* s pekmezom, ali i grah s maslom, baš kao za Badnju večer. Svake godine u etnokampu je nastala jedna predstava, a mnogi su se prvi puta oprobali kao voditelji. Naravno, puno smo se i igrali. Naučili smo i mnoge igre koje su igrali naši stari kao i odlične moderne plesove.

Završna priredba i prodajna izložba radova nastalih u Etnokampu

Svake godine Etnokamp bismo završili svečanom priredbom na kojoj smo pokazali što smo sve radili i naučili, kao i prodajnom izložbom radova nastalih u Etnokampu. Nakon toga uvijek bismo se zadržali u zajedništvu i druženju.

Svatko od nas, vjerujem, u svojoj arhivi, na polici i doma ima barem neki (ako ne i više) uradaka iz Etnokampa. Mnogi se i danas koriste.

Proširenje Etnokampa u Vojvodini

Posljednjih nekoliko godina Etnokamp je gostovao i u drugim mjestima Vojvodine i zbog toga smo veoma sretni.

Mogli bismo vam još puno toga napisati o ovoj »instituciji« – Etnokampu Hrvatske čitaonice, ali nema ni mjesta, a ni potrebe. Vrlo brzo bit će novo izdanje, jubilarno, petnaesto pa dođite i osobno se uvjerite u sve. Ali, ne zaboravite: na vrijeme rezervirajte svoje mjesto, jer broj je ipak ograničen.

Vidimo se!

B. I.

ZOVEM SE: Relja Pirša

IDEM U ŠKOLU: OŠ Matko Vuković, Subotica – 4. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: treniram atletiku

VOLIM: nogomet

NE VOLIM: školu

U SLOBODNO VRIJEME: igram igrice

NAJ PREDMET: tjelesni odgoj

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: atletičar

Too Jóth optika

DR. YÓTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomesječnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213

Izdaje se jednosoban stan na Prozivki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karađorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Hrvat, katolik iz Slavonske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojku iz Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. **Ivan Peček.**

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obroč *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155

**Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji
VAŽI DO 2. 8. 2022.**

ni čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili dati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega možete u svakom broju *Hrvatske riječi*. Malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

**JAVNA PREZENTACIJA
URBANISTIČKOG PROJEKTA**

za izgradnju garaže za smještaj poljoprivrednih strojeva na k. p. 2161/40 K. O. Bikovo, s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije i uređenjem predmetnog prostora

(naručilj projekta – »Al pack«, d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 29. srpnja do 4. kolovoza 2022.godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je »Kubarch« d.o.o. Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9) od 29. srpnja do 4. kolovoza 2022. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Beneš

Bunjevački Hrvati u Bajmaku, barem po svojim osnovnim karakteristikama, ne predstavljaju neku značajnije drukčiju populaciju. Naprotiv, oni, kada se zagledaju matice, stoje u bliskoj vezi sa subotičkim obiteljima. Prema tome, uzroci njihove »specifičnosti« posve su druge prirode. Život u sredini gdje je koncem

lizacije (obrazovanje, dostojanstvo, higijenu itd.), danas razni krupni koncerni, istina kroz zaradu, uposlenje i druge oblike nagrade nude širim masama ljudi priliku za bolji život, ali istodobno na veoma suptilan način uzimaju od njih dio njihovog identiteta.

Pred izborom

Pred jednakim izborom su se našli i prvaci bunjevačkih Hrvata 1918., kada se njihova stoljetna domovina Ugarska, za koju su prolili potoke i rijeke znoja, našla takorekuć na samrtnom odru. Mađarske privremene vlasti su učinile ogromne napore da osiguraju lojalnost bunjevačkih Hrvata. Negdje su ti naponi urodili plodom (Sombor), a negdje su se oni neslavno izjalovili i to krivnjom upravo onih pojedinaca s lokala, koji i pred velikom opasnošću za domovinu nisu smatrali za nužno promijeniti svoju politiku prešućivanja i nijekanja Hrvata u Subotici (predsjednik Mađarskog narodnog vijeća **Šimun Mukić**). S druge strane, srpske vlasti nisu morale uložiti ni približno toliko napore za pridobijanje podrške bunjevačkih Hrvata, jer su oni u uspjesima srpske vojske u Vojvodini vidjeli zapravo ostvarenje svojih ideala o Jugoslaviji, zemlje gdje će i oni moći igrati ulogu ravnu ulozi njihovih predaka. Zato je i podrška na Velikoj narodnoj skupštini 1918. bila s »bunjevačke strane« prešutna, jednoglasna.

Ivan Beneš

Primjedbe protiv Novosadske skupštine uslijedile su tek poslije dvije godine, kada je takorekuć shvaćena cijena te odluke. Isti oni prvaci koji su 25. XI. 1918. u jednom vlaku putovali za Novi Sad da svojom pojavom iskažu podršku srpskoj koncepciji ujedinjenja našli su se kroz samo dvije godine poslije toga u različitim i međusobno suprotstavljenim taborima. U ozračju podjela odrastao je **Ivan Beneš** (1910.), svećenik i djelatnik kulturnog preporoda **Ljudevita Budanovića**. Surađivao je u *Subotičkim novinama* (pod pseudonimom **Mister John**) bilježeći društveni život, naročito »Bunjevaca« nehrvata. Bio je čak na »Bunjevačkoj večeri« u Beogradu, koju je organizirala Jugoslavenska radikalna zajednica 1937.

Njegov istoimeni predak u četvrtom koljenu **Ivan Beneš** je bio jedan od prvih Bajmačana. Oženio je **Mariju Križan** 17. XI. 1807. Njegov sin **Luka** oženio je 19. XI. 1834. **Ružu**, kćerku **Antuna Kulića** i **Stane Rogić**. Lukin sin **Lojzija** oženio je 22. XI. 1875. **Mariju**, kćerku **Aleksandra Bedeka** (negdje i **Bedeković**) i **Ane Balažić**. Lojzijin sin **Mijo** rođen je 23. X. 1883. Oženio je 9. XI. 1907. **Kristu Šević**, kćerku **Antuna Ševića** i **Marije Kovačević**. Tako je rođen i svećenik Beneš.

Ivan Beneš

prve polovice 20. stoljeća gotovo u jednom potezu izvedena smjena 1/3 stanovništva morao je ostaviti neke tragove u psihi onih koji su bili izuzeti od ovih nasilnih mjera, ali ipak prinuđeni da gledaju sudbinu onih pogođenih njome. Ovo je, naravno, samo jedna od krupnih trauma koja je urezana u podsvijesti pripadnika starijeg sloja stanovništva.

Imajući u vidu gore izloženu tezu, donekle je shvatljiva pasivnost, apatija, mimikrija, pa čak i identitetsko lutanje, koja karakterizira »bajmačkog Bunjevca«. Suvremene tegobe naravno nisu razlog više za zaboravljanje prošlosti, kakva god da je. Nepravde su postojale i prije, samo nisu bile tako suptilne kao danas. Ako su nekada neumoljive gazde veličine **Lazara Bešlića** uskraćivali svojim birošima, risarima, napoličarima i drugoj zavisnoj radnoj snazi i koricu kruha, a kamoli plodove suvremene civi-

Konjičke utrke *Dužijanca* 2022.

Grlo **Ejmi del Duomo** osvojilo *Dužijancu*

Konjički klub *Bačka* je subotu i nedelju, 23. i 24. srpnja, uspješno organizirao tradicionalne utrke *Dužijanca* 2022. kojima se priključuju proslavi završetka žetve još od 1968. godine. Na hipodromu je prisustvovao veliki broj posjetitelja, ljubitelja konjičkog sporta koji su uživali u kvalitetnim kasačkim utrkama.

U najvažnijoj utrci bilo je prijavljeno pet kasača koji su se trkali u dvije utrke. Prva utrka pripala je grlu **Ejmi del Duomo**, porodice **Jokić** iz Sombora, s vozačem **Vladimirom Pribićem**. U drugom trčanju vidjeli smo odgovor domaćeg grla **Jago d'Amor** s vozačem **Milanom Žanom** iz Slovenije. Nakon zbrajanja rezultata pobjednički pehar *Dužijance* osvojilo je grlo **Ejmi del Duomo** (Ejmi je bila prva i treća, a Jago prvi i četvrti). Za utjehu grlo **Jago d'Amor**, s vozačem **Milanom Žanom** postavio je novi rekord utrke u vremenu 1:13,6.

Pobjednički pokal uručio je gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić**, koji se na ceremonijalnom predstavljanju obratio prisutnim posjetiteljima.

»*Dužijanca* kao gradska svečanost potječe od 1968. godine, svečana povorka tada je krenula upravo sa subotičkog hipodroma. Žito je uvijek bilo naše najveće blago, a posebno u današnjoj globalnoj krizi, dok je konj bio jedan od najplemenitijih suradnika čovjeka u teškim poslovima na njivama i najdragocjeniji na svakom imanju. Strojevi i suvremena tehnologija zamijenili su konje u obradi njiva, ali su konji ostali nezamjenjivi u proslavi *Dužijance*«, rekao je Bakić.

Trkački dan donio je i kvalifikacijske utrke za Srpski kasački Derby. Memorijalnu utрку *Sećanje na Pavla Crnkovića* dobilo je grlo **Nantaket Foto**, dok je Memorijal *Alte Tumbas Loketić*, namijenjenu dvogodim kasačima, dobio grlo **Duena P**.

Rezultati od nedjelje, 24. srpnja:

prva kasačka utrka, kvalifikacije za Derby I: Tur de Luks (**A. Andal**) 1:18,6, Dominika (**D. Karan**) 1:19,5, Širli Horn AT (**B. Skenderović**) 1:19,7, Čet Bejker AT (**J. Gabrić**) 1:20,1, Faun PS (**N. Mašić**) 1:21,0, Iznogud de Sajan (**P. Šarčević**) 1:21,2, druga kasačka utrka, kvalifikacije za Derby II: Grom HP (**B. Kečenović**) 1:18,5, Džeronimo SG (**S. Grujić**) 1:18,7, Tekila (**B. Mukić**) 1:19,2, Skarfejs (**D. Đuričić**) 1:20,6, Čegar (**A. Topalov**) 1:21,6,

treća kasačka utrka, *Sjećanje na Pavla Crnkovića*: Nantaket Foto (**D. Katanić**) 1:19,3, Stenli (M. Žan) 1:19,6, Gil Higgins AT (B. Skenderović) 1:19,9, Aki Boj (**P. Knekt**) 1:20,5,

četvrta kasačka utrka: Gešćn Prior (B. Mukić) 1:15,9, Elips Turgo (B. Skenderović) 1:17,0, Galija d'Ormoj (**T. Višnjij**) 1:17,5, Gracius Brikas (**R. Bogdanović**) 1:17,7,

peta kasačka utrka, *Dužijanca* I trčanje: Ejmi del Duomo (**V. Pribić**) 1:14,4, II Duče Boko (**A. Horvatski**) 1:14,6, Zante Font (**G. Zolnaji**) 1:15,0, Jago d'Amor (M. Žan) 1:15,2, Aerobik BI (**N. Mašić**) 1:16,2,

šesta kasačka utrka: Safir AT (D. Katanić) 1:16,5, Korvo Baba (**B. Novi**) 1:16,7, Alfa Varene (**D. Prčić**) 1:17,2, Bene (N. Mašić) 1:18,6,

sedma kasačka utrka, *Dužijanica II* trčanje: Jago d'Amor (M. Žan) 1:13,6, Zante Font (G. Zolnaji) 1:14,2, Ejmi del Duomo (V. Pribić) 1:14,7, Il Duče Bogo (A. Horvatski) 1:15,1, Aerobik BI (N. Mašić) 1:17,5,

osma kasačka utrka, Memorijal *Albe Tumbas Loketić*: Duena P (**S. Pejić Tukuljac**) 1:21,9, Stan Gec AT (B. Skenderović) 1:22,1, Bonadisea (J. Gabrić) 1:22,6, Samuraj (D. Karan) 1:23,4.

Izvor: www.subotica.info

POGLED S TRIBINA

ATP Croatia Open Umag

Ovaj tjedan je u znaku jedinog hrvatskog teniskog ATP turnira koji se još od 1990. godine igra u istarskom gradiću Umagu. Zahvaljujući lucidnosti njegovog pokretača i dugogodišnjeg direktora **Slavka Rasbergera** ovaj turnir je zaživio i etablirao se kao jedan od rijetkih svjetski priznatih kontinuiranih sportskih događanja na hrvatskom tlu. Niti ratne godine nisu ga zaustavile, dapače u to vrijeme je bio i jedini događaj takve vrste u Hrvatskoj, jedino je poštast pandemije covida 19 zaustavila, kao i brojna sportska natjecanja diljem svijeta, njegovo očekivano 30. izdanje 2020. godine. Tijekom svoje slavne prošlosti i tri desetljeća konstantnog napredovanja u kvaliteti organizacije i ponude teniskih susreta za kristalni plavi trofej, ATP Croatia Open Umag je na prekrasni stadion u *Stella Marisu* doveo, bezmalo sve najbolje svjetske tenisače. **Novak Đoković** je ovdje nastupio nekoliko puta, **Rafael Nadal** zaigrao sa specijalnom pozivnicom (Wild card) kada mu je bilo 16 godina, a nekoliko nekadašnjih broj 1 svjetske ranking ljestvice je ostavilo duboki trag povijesti ovoga turnira na crvenoj zemlji. Ipak dva teniska šampiona su i dalje neprikosnoveni po svojim partijama uz prekrasnu plažu ovog multifunkcionalnog turističkog kompleksa. **Thomas Muster**, kao trostruki osvajač naslova i jedan od njegovih najvećih ambasadora na samim počecima, te **Carlos Moya** kao petero-

struki šampion i zasigurno najzvučniji i najpoznatiji sportski brand Umaga. Obojica su za svoje sportske i promidžbene zasluge nagrađeni visokim državnim odlikovanjima, baš kao i sam teniski turnir kao vrhunski reprezent hrvatske države i njenoga sporta. Konačno, najbolji hrvatski tenisač svih vremena **Goran Ivanišević** već duži niz godina je zaštitno lice ovoga turnira, a od 2016. godine centralni stadion nosi i njegovo ime.

Kao i svake godine organizatori na čelu s direktorom turnira **Tomislavom Poljakom** trude se u Umag dovesti što reprezentativnije sudionike, što je svih proteklih godina i svojevrсна uspješna tradicija. Tako se ove godine u ždrijebu nalaze i dvije ponajveće mlade nade svjetskoga tenisa: **Carlos Alcaraz** i **Jannick Sinner**, trenutačno peti i deseti igrač planeta. Uz brojne druge atraktivne igrače, mahom specijaliste za igru na šljaci (Španjolci i Talijani), ove godine će zahvaljujući specijalnim pozivnicama priliku za igru na velikoj sceni dobiti i mladi hrvatski lavovi **Mili Poljičak**, **Dino Prižmić** i **Duje Ajduković**. Sve u svemu, očekuje nas odličan turnir i kao uvijek izvrstan zabavno-gastronomski program tijekom svih natjecateljskih dana u kompleksu *Stella Maris*. Jer, ne zaboravimo: ovo tenisko natjecanje nije poput drugih, sličnih u svojoj kategoriji, ono je uvijek bogato dodatnim sadržajima i niti jednog svoga posjetitelja ne ostavlja ravnodušnim. Zato je ATP Croatia Open (od prije nekoliko godina *Plava laguna*) jedan od najboljih turističkih aduta u promociji istarske obale i turizma.

D. P.

Narodne poslovice

- * Onaj tko šuti, zna dvostruko više od govornika.
- * Ponekad je korisno znati da ima i gorih od nas.
- * Ugodi sebi, jer svijetu sigurno nećeš nikad.

Vicevi, šale...

Pita sin oca:

- Tata, u čemu je razlika između »besplatno« i »džabe«?
- Vidi sine, ti ideš u školu besplatno... Ali, džabe.

Dva prijatelja piju u kavani.

- Zašto žmiriš dok piješ?
- Rekao mi liječnik da piće ne smijem ni pogledati.

Mudrolije

- * Unutar svake osobe bore se dobar i zao vuk. Vuk koji hrani, uvijek pobjeđuje.
- * Ako želite vidjeti nečije pravo lice, obratite pažnju kako reagira na vašu sreću.
- * Izgubio sam mnoge prijatelje jer im se nisam dugo javljao i pitao kako su. Nitko od njih se nije sjetio pitati me kako sam ja bio dok se nisam javljao.

Vremeplov – iz naše arhive

Molitva zahvale, Bereg, 2010.

Iz Ivković šora

Cakom-pakom

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, čeljadi moja. Sidim ode pod orom u ladu, napolju vrućina ko božem prosti digod i gledam pa niki gustiram. Slušam ove divane od naši paorski gospodara kako divane da je nama paorima zdravo lipo pa kako su nam baš fajin pomogli. Jeto, podignili su i cine žita i kuruza, pa dali nam malkoc veću tu suvenciju, pa ovo pa ono... A nikako da se site kast da su nam mitrađ podigli tripud, pa simena dvared, pa i porez borme fajin, pa plaćanje odvodnjavanja a kod nas u Vojvodini triba navodnjavat. Šancovi skroz prazni i suvi kugod Bećar atar, mož po njima tirat biciglu po dnolu. Doduše, niko ne spominje to da na priliku sad paor sidi u traktoru na plus pedest stepeni, da kuruza opšte neće ni bit. Jeto, baš prolazi ispid salaša naš pajdaš Robika sa masom za silažu i veli da je samo lišće i stabaljika iskrupljeno. Ne mož vidit zrnce kuruza ni od korova, a sve su to naše muke koje ne pripoznaje glavešine i kojikaki ministri zvani i samozvani. Nemaju veze s vezom sa zemljoradnjom. Veli baš i Periša da je bio kupit kilu mesa za filovanu paprika. Kaže fasovo je cilu crvenu, a šta vam je kilica mesa. Kandar će njegova gospoja morat metit fajin pirinča jal tarane ako oće da budne pun lonac. To vam, čeljadi moja, znači da od josaga ni od korova. Svit se manio josaga, a ovi što su ostali i uz pomoć kojikaki partija i stranaka opravili te moderne svinjake i volarice diktiraju i cine josaga. Oni kad pridaju na mažu cina je vaka, a kad mi mali paori pridajemo ondak je cina uglavnom nikaka. Sad se mali manili i imamo šta imamo, a opet radnici i mali ljudi plaćaju na kraju. Sve se slama priko običnog poštenog čovika. Dokle ćemo mi to durat ko ga zna, al da ne valja – ne valja. Da vam pravo velim, nije bilo dobro ni kad je svima bilo isto, kad se sve radilo cakom-pakom pa i opet dobio najviše ko je blizo vatre, al ovo je baš prililo škapić. A i svit se niki baš utišo pa čuti i trpi. Ja se sićam jedne pripovitke što je moj dida uvik pripovido kad sam bio dite o nikom caru što je pito svojeg išpanja, a ide na priliku vako. »Jal, išpanj, šta radi svit, jal gunjda? Gunjda, Vaša svitlosti, gunjda, žale se na ovo te ono. Dobro je, dobro je dok gunjđaje. Neg, ded malkoc zateži, mic po mic povećaj porez«. Posli nikog vrimenta pita opet kralj: »Jal, išpanj, šta sad veli svit? Ta molim Vas svitlosti, sad se niki skroz smirio. Iđem po pecama, a svudank nika tišina«. A kralj će: »Hu-hu, ne valja, moj išpanj, ne valja, otpuštaj kajase, skidaj poreze. Svit kad ne gunjda već se stiša nije dobro, sprema se štogod, popuštaj kajase da ne izbije buna«. Jeto, ja sam tako čuo od mog dide a vi razumite sami. Neg, oćetel ić u kolo? Kod nas je u nedilju Dužijanica u crkvi. Biće do podne misa ko i uvik tute u našoj crkvi Prisveto Trojstvo u početku Ivković šora, a uveče je kolo. Dođite da se makar izdivanimo i gledamo ovu našu mladež kako iskrcava ako već mi više nismo vridni. Šta možmo, stigle godine, očli nam kolina, kukovi, malkoc i škripimo al se nalte nedamo. Av, baš stisla ova kanikula. Baš bi oćo čak i na more kad bi imo novaca. Ajd, zbogom, čeljadi moja.

Rič po rič

Ni baš tako

Piše: Željko Šeremešić

Kad škula prođe ne znaš šta 'š prvo. No, moram spomenit da po-red svega baka Janju i njezine druge, što bi rekli klupčicu, ritko promašim. I tako, al već jutroske, ni oče nisam redovno otriso mi maj-ka divani da j' baka Janja poručila da pridveče u sedam obavezno dođem na klupčicu. Prošo dan da nisam ni trepnio a da mi kogot pito šta s' radio, di s' bio, ne b' zno kazat. Tamo već ka j' šest sati udaralo kukucnem na vrata, vidim da stižu pa i ja laćam hoklicu i bržje na klupčicu. Posidali, baka Janja oma kaže, da ne zaboravi, da nas sve poziva na ladnu ljubenicu potli divana pa nastavlja: »Eto, čeljadi moja, sinoćke gledim ono sokoćalo od televizora kad ono iskočila odjedan-pup nikaka što danaske zovu reporterka. Čeljadi, vidim spuščala se dole kod dunavsog sokaka ko do vode a vode nigdi, sami lokvanj, drezga, oraški. Pa vala u Lanciget bi sridnje prase moglo pritrkat a da papce ne pokvasi. Divani kako j' velika suša pa j' voda spala i kako će sade ako kiša ne spadne bit velika nevolja, što bi rekli po nove mode, katastrofa. Valda j' mislila kazat da će tako prisušit Dunavac da ćemo moć pišice it priko u Lanciget. E vala ni tako, cigurno. Pa to što divani vala viruje sam onaj ko ni iz sela«. Baka Manda joj ne da ni da završi. Vrti glavom, a baš uvijek divani da ju u vratu štagod drži pa objašnjava kako se ova cura jel žena sa te televizije baš ni nimalo pripravlila ka' j' došla od našeg Dunavca i suše divanit. Kaže da stvarno ni baš tako kako divani, da su tu kadgod nuz selo Dunavom brodovi išli, pecalo se, pralo ruvo, kupala se čeljad ko na morju. Kaže da j' ovako stanje nastalo jel u taj Dunavac ni buša ni uložita cigurno vala više neg pe-dest godina kako se sića. Sam su se naše septičke jame puščavale dole. Kako j' čula to puščavavanje j' zabranito. No, kod nas zabranit štagod baš i ni lako pa i ni baš ni za virovat. E sa' će, vidim, štagod strina Evča kazat. Ona što ju zovem da niko ne zna Evča od politike. Kaže da baš ni tako kako baka Janja i baka Manda divanu. Da politika uzela sve u svoje ruke pa će iskopat Dunavac i biće ko prija kadgod. A ka' j' rekla: »Čeljadi, već se i počelo kopat i sam što ni gotovo« baka Marici vala mrak spo na oče. Ka' j' na te riči skočila, razjidila se vidim baš, baš, pa će: »Čeljadi, svite naš, pa to stvarno baš ni tako, pa ovo ni za virovat šta Evča divani. Pa mi ne moramo ništa više ni radit. Sve nam to politika naša poradi. Došlo vrime ideš glasat i više ne moraš ni radit. Sve ide samo od sebe, od politike. Pa sam da ti kažem, Evča moja draga, ta politika već skoro pet godina kopa taj naš Dunavac, a ni do pola nisu došli, a ne zna se ni ka' će. A ovu što j' divanila na tom sokoćalu vala j' politika poslala da nas ubedi da j' suša za sve kriva«. Na to će oma i baka Tonka: »E, stvarno ni baš tako. Ni kako ona na sokoćalu dovami a ni što Evča divani. Pa od Dunavca bara ostala odavno, a selo divani da ove što kopu stalno kogod sustavlja. Jel se štagod pokvari, jel kogod naftu pokrade, jel moru otić na drugo misto radit, jel se tičice počinju leć. I tako već ne znu šta izmislit. Sad nam tu Evča divani da politika gura taj posov i da j' ona najjača a ispadne da nije«. I tako ja študiram pa ću u sebe: »Pa stvarno ni baš tako kako j' ova na te televizije divanila. Uvijek je kogod drugi kriv, sam mi nismo«.

U NEKOLIKO SLIKA

Dužijanica, Novi Sad

Hrvatsko nacionalno vijeće organizira izvannastavne aktivnosti i programe usmjerene na stjecanje znanja, vještina i podizanje kvalitete nastave na hrvatskom jeziku u Srbiji. Ovakva vrsta neformalnog obrazovanja izuzetno je važna za socijalizaciju djece, osamostaljivanje, komunikaciju i jačanje jezičnih kompetencija. Zahvaljujući financijskoj potpori Hrvatske, projektnim i budžetskim sredstvima Hrvatskog nacionalnog vijeća, HPD-a *Bela Gabrić*, kao i donatorima i sponzorima u mogućnosti smo ponuditi programe koje roditelji trebaju samo dijelom financirati

Program profesionalne orijentacije »GPS – gdje poći sutra?«

Tko? Učenici koji su završili sedmi razred osnovne škole (cjelovita nastava i elementi koji nisu imali mogućnost cjelovite nastave), odnosno treći razred srednje škole (bar jedan ciklus završen na hrvatskom jeziku).

Gdje, što i kada? Ovogodišnji višednevni program bit će održan **od 9. do 12. kolovoza 2022.** u Studentskom domu *Leopold* u **Vukovaru**, a učenike očekuju razne radionice, individualni razgovori, posjet znamenitostima Vukovara, kupanje, druženje...

Za sudjelovanje u spomenutom programu potrebno proći profesionalno testiranje (test ličnosti, interesa i sposobnosti) koje će biti održano **3. kolovoza 2022.** (osnovna škola) i **4. kolovoza 2022.** (srednja škola) u prostorijama HNV-a od 9 do 17 sati. **Učenici se mogu prijaviti do 29. srpnja u HNV.**

Novi Vinodolski

Tko? Ljetovanje je namijenjeno učenicima završenog 5. i 6. razreda osnovnih škola koji pohađaju izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Vojvodini i 5. razreda cjelovite nastave u Monoštoru.

	Mjesto	Kvota	Napomena
1.	Sombor	3	
2.	Srijemska Mitrovica	4	
3.	Monoštor	10	Od toga broja mjesta prvo ponuditi za sve učenike cjelovite nastave, a potom nadopuniti s učenicima koji pohađaju izborni predmet i završili su 6. razred (učenici koji su završili peti na SJ, a idu na elemente nemaju pravo ići jer su imali mogućnost pohađanja cjelovite nastave koju nisu iskoristili).
4.	Bereg	3	
5.	Bezdan	2	
6.	Sonta	10	
7.	Vajska	5	
8.	Plavna	2	
9.	Petrovaradin	2	
10.	Ruma	2	
11.	Voditelji	2	

Gdje, što i kada? Ljetovanje u Novom Vinodolskom je organizirano u hostelu *Bjelovar* (nekadašnje dječje odmaralište) koji se nalazi uz šetnicu i šljunčano-kamenu plažu. Program obuhvaća kupanje uz svakodnevne kreativne radionice i programe zabavnog karaktera u večernjim satima koje realiziraju animatori u suradnji s učiteljima. Polazak je 1. kolovoza 2022. u ranim jutarnjim satima, a povratak je 10. kolovoza 2022. u večernjim satima.

Prijave izvršiti kod nastavnika elemenata te sve podatke o prijavljenim učenicima dostaviti do petka, 29. srpnja 2022. godine.

Dužijanca 2022. – predstojeći programi

Nedjelja, 31. srpnja – *Dužijanca* u Maloj Bosni – crkva Presvetog Trojstva, 10 sati

Četvrtak, 4. kolovoza – Otvorenje izložbe slika s XXV. Međunarodne likovne kolonije Bunarić – HKC *Bunjevačko kolo*, Subotica, 19 sati

– od 4. do 8. kolovoza – XXVI. Međunarodna likovna kolonije Bunarić – HKC *Bunjevačko kolo*, Subotica

Nedjelja, 7. kolovoza – *Dužijanca* u Đurđinu – crkva sv. Josipa Radnika, 10 sati

– *Dužijanca* u Mirgešu – kod križa, 18 sati

Četvrtak, 11. kolovoza – Književna večer u organizaciji Katoličkog društva *Ivan Antunović* – svečana dvorana HKC-a *Bunjevačko kolo*, Subotica, 19 sati

Petak, 12. kolovoza – Tijekom dana izložba rukotvorina – Gradski trg, Subotica

– Izložba radova od slame nastalih na XXXVII. Sazivu Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu – Vestibil Gradske kuće, Subotica, 19 sati

– Tamburaška večer – Gradski trg, Subotica, 20 sati

U sklopu večeri bit će i predstavljanje bandaša i bandašice i izbor njihovih pratioca, te proglašenje najljepšeg aranžiranog izloga

Subota, 13. kolovoza – Svečana Večernja – katedrala-bazilika sv. Terezije Avilske, Subotica, 18 sati

– Polaganje vijenca od žita na spomenik *Risaru* i spomen-bistu Blaška Radjića – park ispred Gradske kuće, 19.30 sati

– Skupština risara – Gradski trg, Subotica, 20 sati

– Nastup folklornih ansambala, Gradski trg, Subotica, 20.30 sati

Središnja proslava *Dužijance*

Nedjelja, 14. kolovoza – Blagoslov i ispraćaj bandaša i bandašice, crkva sv. Roka Subotica, 8 sati

– Povorka do katedrale sv. Terezije Avilske, 9.15 sati

– Svečano euharistijsko slavlje – katedrala sv. Terezije Avilske, 10 sati

– Svečana povorka kroz grad i predaja kruha gradonačelniku, Gradski trg, Subotica, 12 sati

– Posjet grobu **Blaška Rajića**, Kersko groblje, Subotica, 19 sati

– Bandašicino kolo, Gradski trg, Subotica, 20 sati.

Ž. V.

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasi Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretna informacija o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta.

Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Sva ta ljubav prema prirodi

DTD avantura

O veslanju na SUP dasci pisala sam u nekim uvodima i u tekstu *Veslanje pod gnijezdom bjelovine*, kada sam opisala svoju prvu takvu avanturu. Ovaj vikend mi je bio naporan i nisam imala vremena za svoje avanture, pa je vrijeme da isplaniram sljedeće i prijetim se jedne fantastične, o kojoj još nisam stigla pisati.

Jeste li sretni tu gdje ste, fizički? Volite li svoj grad, mjesto, selo? Doživljavate li prirodu oko sebe? Ne mogu se prestati diviti svojoj okolini. Obožavam Sombor i obožavam prirodu oko njega i svaki trenutak koji provedem u njemu. Šume oko Sombora su mi tako lijepe da sam počela naglas zahvaljivati kada idem u šumu. Da ne bi ispao prazan monolog, počela sam se obraćati anđelu šume, koliko god to čudno zvučalo. Pa je u cijelu šumsku priču ušla voda, koja je okružuje i prožima. Oko Sombora ima toliko kanala, a tu je i Dunav, da ne znam o kojem bih divljenju radije pisala. I sve ovo govorim, ne zato da bi netko mislio da postajem čudak nego da iznesem ideju koju sam dobila i koja me vodi i ne pušta.

Sve što se može veslati

Ima li bolje kombinacije i aranžmana od dana provedenog u šumi na vodi? Kada sam sklopila sve što volim i tome dodala SUP dasku u koju sam se zaljubila, sinula mi je ideja koja se zove veslanje daskom kroz šumu. Pri-

jatelj je odmah pronašao najljepši mogući put za prijedlog, a ja sam našla suputnicu i suučesnicu i odredila dan. Avantura je počela.

Od bitke do moto susreta

Odmah da pojasnimo, nikakve bitke nije bilo i nitko nije ratovao, barem ne u našem danu, nego je ruta krenula od Muzeja Batinske bitke, gdje smo parkirali auto, napuhali daske i krenuli u avanturu zvanu 22 kilometra kanala Dunav – Tisa – Dunav. Nitko od nas nikada nije veslao na ovoj vodi i uzbuđenje je bilo veliko. Od samog početka ste ušuškani među drveće, a nakon nekoliko stotina metara veslanja stižete u samu šumu i od tog trenutka postojite samo vi i priroda. Društvo vam pravi nevjerovatno broj ptica koje će vas nadlijetati samo zato što im svojim veslima remetite mir. Svi su imali lijeno jutro. Mislim da smo prvih sat vremena razgovarali samo da bismo naglas rekli kako je sve divno i nevjerovatno. Kanal je lijepo tekao i veslanje je bilo super glatko. Prve ljude smo sreli kada smo se približili Monoštoru. Radilo se o dvojici radnika koji su radili na izmulljavanju i proširenju dijela kanala kod otoka koji se nalazi preko puta samog sela. Karta nam je pokazala da je otok ipak otok i dobro je da smo ih dočekali, jer ne bismo mogli proći onom stranom kojom smo htjeli.

Osim veslanja kroz šumu, ova tura je puna posebnosti. Prolazite ispod mostova, neki su visoki, ali ima i vrlo niskih. U nekim trenucima kanal je vrlo širok i miran, a u drugim se sužava. Ponegdje ima puno lokvanja, a ponegdje su posebni skriveni predjeli koji pozivaju na izlazak u šumu. Za mene je doživljaj bio veći jer sam većinu okolnih šuma prošla pješice pa kao da sada imam kompletnu sliku.

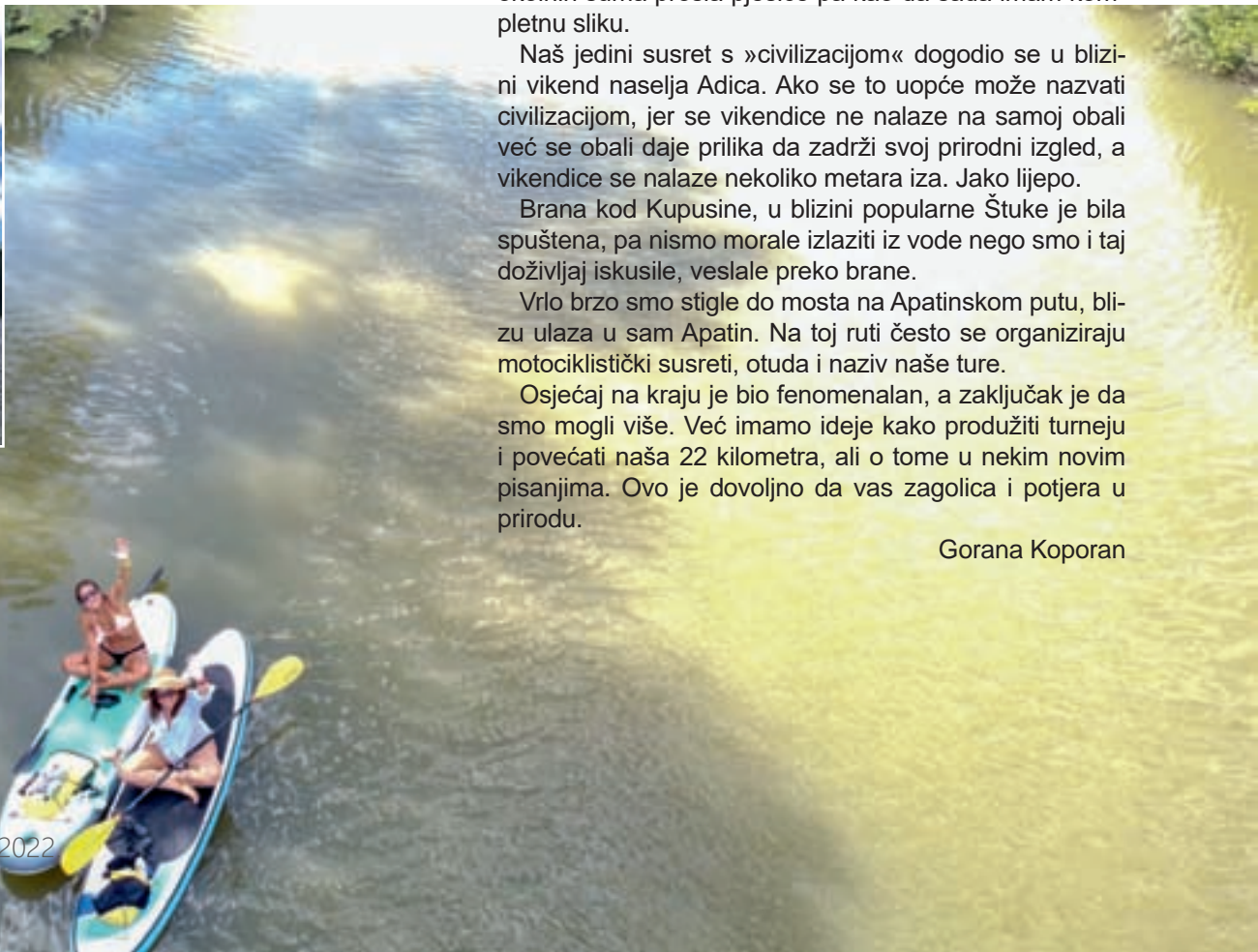
Naš jedini susret s »civilizacijom« dogodio se u blizini vikend naselja Adica. Ako se to uopće može nazvati civilizacijom, jer se vikendice ne nalaze na samoj obali već se obali daje prilika da zadrži svoj prirodni izgled, a vikendice se nalaze nekoliko metara iza. Jako lijepo.

Brana kod Kupusine, u blizini popularne Štuke je bila spuštена, pa nismo morale izlaziti iz vode nego smo i taj doživljaj iskusile, veslale preko brane.

Vrlo brzo smo stigle do mosta na Apatinskom putu, blizu ulaza u sam Apatin. Na toj ruti često se organiziraju motociklistički susreti, otuda i naziv naše ture.

Osjećaj na kraju je bio fenomenalan, a zaključak je da smo mogli više. Već imamo ideje kako produžiti turneju i povećati naša 22 kilometra, ali o tome u nekim novim pisanjima. Ovo je dovoljno da vas zagolica i potjera u prirodu.

Gorana Koporan

5+Plus**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD**GODIŠNJE****Osiguranje
drugačije od svih**

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM®
OSIGURANJEwww.mips.rs
011/ 715 33 00**RADIO MARIJA**

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Foto: Martin Burić